

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS CENTRAS

VADOVĖLIŲ IR KITŲ MOKYMO PRIEMONIŲ NAUDOJIMAS
SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ MOKINIŲ
ANKSTYVAJAM UŽSIENIO KALBŲ MOKYMUI

METODINĖS REKOMENDACIJOS MOKYTOJAMS

2008

Leidinių parengė:

*Nida Burneikaitė, Jurgita Geribienė, Tatjana Reketienė, Vidutė Repšienė, Virginija Rupainienė,
Irena Stankuvienė, Audra Elena Šalomskienė, Odeta Žakienė, Ramutė Žemionienė, Jolanta Žygienė*

TURINYS

IVADAS	3
1. ANKSTYVOJO UŽSIENIO KALBŲ MOKYMO(SI) YPATUMAI	4
1.1. Psicholingvistiniai ir didaktiniai ypatumai	4
1.2. Mokymosi aplinka	5
2. SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ MOKINIAI IR BENDRIEJI JŲ UGDYMO PRINCIPAI	6
2.1. Būdingiausių sutrikimų charakteristika	6
2.1.1. Mokiniai, turintys intelekto sutrikimų	6
2.1.2. Mokiniai, turintys specifinių pažinimo sutrikimų	7
2.1.3. Mokiniai, turintys emocijų, elgesio ir socialinės raidos sutrikimų	8
2.1.4. Mokiniai, turintys kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų	9
2.1.5. Mokiniai, turintys klausos sutrikimų	9
2.1.6. Mokiniai, turintys regos sutrikimų	10
2.1.7. Mokiniai, turintys judesio ir padėties sutrikimų	10
2.2. Bendrieji specialiųjų poreikių mokinių ugdymo principai	11
2.2.1. Ugdymo turinio pritaikymas	11
2.2.2. Pamokos vadyba, mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimas	13
2.2.3. Pedagogų, švietimo pagalbos specialistų ir tėvų bendradarbiavimas	13
3. VADOVĖLIŲ UŽDUOČIŲ PRITAIKYMAS	14
3.1. Klausymo gebėjimų ugdymo užduotys	15
3.2. Kalbėjimo gebėjimų ugdymo užduotys	16
3.3. Skaitymo gebėjimų ugdymo užduotys	18
3.4. Rašymo gebėjimų ugdymo užduotys	19
4. ĮVAIRIŲ MOKYMO PRIEMONIŲ NAUDOJIMAS	20
4.1. Plakatai, paveikslėliai, kortelės, fotografijos	20
4.2. Žaidimai (dėlionės, žodžių žaidimai, kamuoliai)	25
4.3. Įvairių mokymosi erdvių panaudojimas	27
4.4. Mokinių kuriamos mokymosi priemonės	28
4.5. Garso įrašai – dainelės	30
5. INFORMACINIŲ KOMUNIKACINIŲ TECHNOLOGIJŲ TAIKYMAS	31
5.1. Mokomosios kompiuterinės programos	31
5.2. Internetiniai ištekliai	33
5.3. Interaktyvi lenta	35
5.4. Daugialypė terpė	39
6. NAUDINGOS NUORODOS	40
7. ŠALTINIAI	42

IVADAS

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose numatoma, kad švietimas turi padėti Lietuvos valstybei ir visuomenei pasiekti strateginių tikslų, tarp kurių įvardijama demokratijos plėtojimas, žmonių užimtumo užtikrinimas bei socialinės atskirties sumažinimas. Lietuvos švietimas yra grindžiamas esminėmis pasaulio kultūros vertybėmis, teigiančiomis asmens orumą, žmogaus laisves ir teises, prigimtine žmonių lygybę, socialinį teisingumą ir pan. Kad būtų užtikrinamas švietimo prieinamumas, tęstinumas ir socialinis teisingumas, būtina sukurti galimybes efektyviai ugdyti įvairių gebėjimų ir poreikių vaikus. Siekiama, kad visi specialiųjų poreikių vaikai turėtų galimybę mokytis visų tipų mokyklose jiems palankioje ugdymo aplinkoje pagal formalaus ir neformalaus švietimo programas.

Strateginėse nuostatose taip pat numatoma sustiprinti užsienio kalbų mokymąsi bei pasiekti, kad visi vidurinio ugdymo programą baigę mokiniai galėtų bendrauti dviem užsienio kalbomis; kad ne mažiau kaip 70–ties procentų mokinių, baigiančių pagrindinę bendrojo lavinimo mokyklą, užsienio kalbos mokėjimas būtų „Slenksčio“ lygio; ne mažiau kaip 70–ties procentų mokinių, baigiančių vidurinę bendrojo lavinimo mokyklą, pirmosios užsienio kalbos mokėjimas atitiktų „Aukštumos“ lygį, o antrosios užsienio kalbos – „Slenksčio“ lygį. (Žr. skyrių Naudingos nuorodos)

Norint pasiekti šių strateginių tikslų, svarbu tinkamai organizuoti užsienio kalbų ugdymo procesą jau nuo pat pradinio ugdymo pakopos. Privalomas ankstyvasis užsienio kalbos mokymas nuo 2-os klasės suteikia vienodas galimybes visiems mokiniams įgyti elementarių užsienio kalbos žinių ir gebėjimų, kurie vėliau nuosekliai plėtojami aukštesnėse ugdymo pakopose. Vienodos teisės ir galimybės suteikiamos visiems mokiniams, ugdymo procese atsižvelgiama į mokinių individualius ugdymo poreikius.

Patį svarbiausią vaidmenį organizuojant ugdymo procesą atlieka mokytojas. Ankstyvojo užsienio kalbos mokymo pedagogams tenka didžiulė atsakomybė tinkamai pradėti ugdymo procesą – jie turi ne tik padėti mokiniams įgyti elementarių užsienio kalbos žinių ir gebėjimų, bet ir formuoti vaikų mokymosi įgūdžius, skatinti juos domėtis užsienio kalbomis, geriau pažinti pasaulį ir savo kraštą. Mokytojas taip pat turi atsižvelgti į individualius mokinių ypatumus, jų kognityvinės, emocinės, socialinės raidos poreikius ar sutrikimus. Planuojant ir organizuojant ugdymo procesą svarbu sukurti tinkamą ugdymuisi aplinką, pritaikant mokymosi erdvę ir parenkant tinkamas mokymo ir mokymosi priemones įvairiai kalbinei veiklai atlikti.

Kaip optimaliai panaudoti ankstyvajam užsienio kalbos mokymui skirtas priemones dirbant su skirtingus ugdymosi poreikius turinčiais mokiniais? Kaip pritaikyti turimus vadovėlius ir kitas mokymo priemones specialiųjų poreikių mokiniams? Kaip organizuoti specialiųjų poreikių mokinių individualią veiklą, kaip juos įtraukti į grupinę veiklą? Tokie klausimai neretai kyla pradedančiajam ankstyvojo užsienio kalbos mokymo pedagogui, dirbančiam su specialiųjų poreikių mokiniais. Šiame leidinyje bandoma atsakyti į šiuos ir panašius klausimus. Iki šiol ankstyvojo užsienio kalbos mokymo pedagogai galėjo remtis bendrosiomis metodinėmis rekomendacijomis dėl specialiųjų mokymo priemonių naudojimo (Žr. *Rekomendacijos mokykloms dėl specialiųjų mokymo priemonių pasirinkimo*. Švietimo naujienos. (2007). Nr.18(253): 7–9). Šiame leidinyje pirmą kartą teikiami konkretūs patarimai dėl ankstyvojo užsienio kalbos mokymo priemonių panaudojimo dirbant su specialiųjų poreikių mokiniais.

Leidinyje apibendrinama užsienio (anglų, prancūzų, vokiečių) kalbų mokytojų, vykdančių ankstyvojo užsienio kalbų mokymo programą, patirtis mokant specialiųjų poreikių mokinius. Aprašomos įvairios mokymo priemonės ir mokomosios veiklos, teikiami patarimai, kaip tikslingai panaudoti mokymo ir mokymosi priemones įtraukiant specialiųjų poreikių mokinius į kalbinio ugdymo veiklas. Pateikiami konkretūs pavyzdžiai, kaip tam tikros mokymo priemonės ir mokymo formos pritaikomos tam tikrus sutrikimus turintiems vaikams. Leidinyje taip pat trumpai apžvelgiami esminiai ankstyvojo užsienio kalbos mokymo psicholingvistiniai ir didaktiniai principai, mokymosi aplinkos kūrimo principai, specialiuosius ugdymosi poreikius sąlygojančios

priežastys, šių poreikių įtaka užsienio kalbų mokymuisi, bendrieji darbo su specialiujų poreikių mokiniais klausimai.

Tikimasi, kad šiame leidinyje pateikti ankstyvojo užsienio kalbų mokymo bei specialiujų poreikių mokinių ugdymo principai ir mokomųjų veiklų pavyzdžiai paskatins mokytojus dar kartą įvertinti savo turimas kompetencijas, įkvėps juos kūrybiškai mąstyti ir tikslingai taikyti turimus išteklius bei patiems kurti originalias mokymo priemones savo mokiniams. Leidinys skirtas ankstyvojo užsienio kalbų mokymo specialistams, turintiems nedaug patirties dirbant su specialiujų poreikių mokiniais. Jis taip pat gali būti įdomus pradinių klasių pedagogams bei specialiujų poreikių mokinių tėveliams.

1. ANKSTYVOJO UŽSIENIO KALBŲ MOKYMO(SI) YPATUMAI

Šiame skyriuje trumpai apžvelgiami ankstyvojo užsienio kalbos mokymo(si) ypatumai: kalbos įsisavinimo psicholingvistiniai principai, komunikacinės mokymo krypties aspektai bei ankstyvajam užsienio kalbos mokymuisi reikalingos aplinkos kūrimo principai.

1. 1. Psicholingvistiniai ir didaktiniai ypatumai

Komunikacinis užsienio kalbų mokymas suteikia mokiniams galimybių ugdytis ne tik užsienio kalbos gebėjimus, bet ir daugelį kitų asmenybės brandai svarbių gebėjimų –socialinės interakcijos, problemų sprendimo, informacijos paieškos ir pan. Užsienio kalbos mokymasis – svarbi asmenybės intelektinio ir dvasinio tobulėjimo dalis. Vaikų raidos specialistai teigia, kad ankstyvasis užsienio kalbos mokymasis skatina visapusišką vaikų brandą: mokydamiesi užsienio kalbos, vaikai įgyja bendravimo patirties, žinių apie kitas šalis ir kultūras, pasirengia tolimesniam kalbų mokymuisi, įgyja mokymosi motyvacijos. Ankstyvasis užsienio kalbos mokymas(is) (apytikriai nuo 6 iki 13 metų) – pats veiksmingiausias, tačiau tik tuo atveju, jei jis vykdomas tinkamai – taikant tinkamus mokymo metodus ir sukuriant adekvačią mokymosi aplinką.

Norint parinkti tinkamus užsienio kalbos mokymo metodus, svarbu suvokti, kaip vyksta kalbos įsisavinimas, kaip vaikai mokosi kalbų ar kitų dalykų. Užsienio kalbos mokymo metodai neturi prieštarauti vaiko prigimčiai ir jo intelektinės, emocinės bei socialinės raidos principams. Ankstyvasis užsienio kalbos mokymas bus neveiksmingas, jei vaikai pamokoje jaus įtampą ar prievartą, jiems reikės analizuoti abstrakčias lingvistines sąvokas, jie turės atlikti ilgas ir monotoniškas užduotis arba jei jie nuobodžiaus, jų kalbinė veikla bus nuolat koreguojama ar jie susilauks nekonstruktyvios kritikos. Priešingai, užsienio kalbos mokymasis ankstyvuojų laikotarpiu bus veiksmingas, jei bus sukurta teigiama atmosfera, palanki mokymosi aplinka, jei vaikai turės tinkamų mokymosi priemonių, bus mokomi pagal tinkamai parengtą programą, girdės užsienio kalbą klasės ar kitoje aplinkoje ir turės galimybių ją vartoti patys. Vaikai įsisavina užsienio kalbą, kai

- girdi užsienio kalbą klasės, mokyklos ar kitoje aplinkoje ir gali suvokti kalbos prasmę tos aplinkos kontekste;
- užsienio kalbos mokosi visais pojūčiais, ištraukia į įvairiapusę kalbinę ir jutiminę veiklą, atlieka įvairius kalbinius ir nekalbinius veiksmus (stebi/mato, klausosi/girdi, uodžia, liečia, rodo, kopijuoja, imituoja ir pan.);
- tyrinėja, eksperimentuoja, daro klaidų ir pasitaiso;
- pakartotinai atlieka tuos pačius kalbinius veiksmus ir jaučia pasitikėjimą, kai atsiranda įgūdis;
- kalbinę veiklą atlieka kartu su draugais, mokytojo padedami.

Ankstyvojo užsienio kalbų mokymo metodai teikia daug galimybių specialiujų poreikių mokinių ugdymui. Mokymasis visais pojūčiais, žaidybiniai metodai, įvairios darbo formos, lankstus tempas, savarankiškumas, bendradarbiavimas ir kiti komunikacinio kalbos mokymo ypatumai leidžia įvairių poreikių vaikams pajusti mokymosi džiaugsmą ir patirti sėkmę.

1.2. Mokymosi aplinka

Ankstyvojo užsienio kalbos mokymo programai vykdyti reikalingos ugdymosi aplinkos kūrimo tikslas – užtikrinti veiksmingą ugdymo proceso organizavimą, ugdant mokinių elementarią komunikacinę užsienio kalbos kompetenciją. Mokymosi aplinka gali būti kuriama įvairiose mokymosi erdvėse – toje pačioje klasėje, kurioje mokomasi kitų dalykų, specialiaame ankstyvojo užsienio kalbos mokymo kabinete, kitose mokyklos patalpose (pvz., sporto salėje, kompiuterių klasėje), viešose erdvėse (pvz., muziejuje, parke). Ankstyvojo užsienio kalbos mokymo programai vykdyti reikalinga mokymosi aplinka kuriama vadovaujantis šiais principais:

- šiuolaikiškumo – taikomi šiuolaikiniai ankstyvojo užsienio kalbų mokymo metodai: komunikacinis, natūralusis, fizinės reakcijos, mokymosi visais pojūčiais ir pan.
- integralumo – integruotai ugdomos įvairios kompetencijos: socialumo, komunikavimo, pažinimo, kūrybingumo, sveikos gyvensenos, mokėjimo mokytis;
- aktyvumo – mokiniai atlieka praktines veiklas, skatinami savarankiškai daryti sprendimus, turi pasirinkimo galimybę;
- džiaugsmingumo – mokiniai patiria teigiamas emocijas, pažintinės bei kūrybinės veiklos džiaugsmą, išgyvena mokymosi sėkmę;
- atradimo / interpretavimo – mokiniai sąmoningai ir kūrybiškai (ne mechaniškai) atlieka įvairias kalbines užduotis, kaskart sužinodami ką nors naujo;
- kontekstualumo – mokiniai dalyvauja veiklose, artimose jų patirčiai;
- individualizavimo / diferencijavimo – mokiniai turi sąlygas atlikti mokomąsias veiklas, atitinkančias jų individualias savybes ir ugdymosi poreikius;
- lygių galimybių – mokiniai dalyvauja ugdymo procese lygiomis teisėmis, nepriklausomai nuo jų lyties, etninės kilmės, socialinių, psichologinių ar kognityvinių skirtumų;

Ankstyvojo užsienio kalbos mokymo vadovėliams ir kitoms mokymo priemonėms keliami tokie reikalavimai: vadovėliai ir kitos mokymo priemonės turi atitikti Sveikatos apsaugos ministerijos patvirtintas Bendrojo lavinimo mokyklos higienos normas ir taisykles (Žin., 1998, Nr. 112–3117); vadovėliai ir kitos mokymo priemonės turi būti naudojamos organizuojant individualią ir grupinę veiklą bei savarankišką darbą; vadovėliai ir kitos mokymo priemonės turi būti skirtos ugdyti kalbiniams gebėjimams, aprašytiems Ankstyvojo užsienio kalbos mokymo bendrojoje programoje, – klausymui, kalbėjimui, skaitymui, rašymui; vadovėliai ir kitos mokymo priemonės turi atitikti Ankstyvojo užsienio kalbų mokymo bendrojoje programoje numatytą ugdymo turinio apimtį – temas, komunikacines intencijas, sąvokas.

2. SPECIALIŲJŲ POREIKIŲ MOKINIAI IR BENDRIEJI JŲ UGDYMO PRINCIPAI

Vis daugiau specialiųjų poreikių vaikų pradeda mokytis arčiausiai namų esančiose bendrojo lavinimo mokyklose. Todėl iškyla problema, kaip pritaikyti mokymo programas ir turimus vadovėlius bei mokymo priemones šių mokinių mokymui. Mokytojas turi stengtis nustatyti bei tenkinti mokinių ugdymosi poreikius, sudaryti geriausias sąlygas ir galimybes kiekvienam klaseje esančiam mokiniui aktyviai veikti ir įgyti individualias žinias ir mokėjimus.

Darbas su skirtingų gebėjimų mokiniais klaseje reikalauja iš mokytojo ne tik teigiamo požiūrio į kiekvieną vaiką, bet ir specialiųjų poreikių mokinio ypatingumą ir galimybių pažinimo, gebėjimo kompensuoti „apeiti“ jo silpnąsias puses bei remtis stipriosiomis. „Ugdymo aplinka lemia sąveikos tarp specialiųjų poreikių mokinių ir jų ugdytojų pobūdį, bet ugdymo principai išlieka tokie pat – stengiamasi atsižvelgti į kiekvieno mokinio galias, gebėjimus, ypatumus. Kad specialiųjų poreikių mokinių integracija bendrojo lavinimo mokyklų bendrosiose klasėse būtų sėkminga, būtina tobulinti pedagogų gebėjimą taikyti inovatyvius mokymo metodus, skatinti mokyklų ir kitų institucijų partnerystę, mokyklose skatinti šiuolaikiškus ugdymo administravimo metodus.“ (Inovatyvių mokymo metodų ir IKT taikymas. II knyga Metodinė priemonė specialiojo ugdymo pedagogams ir pradinių klasių mokytojams (2007) ŠPC, Vilnius).

Svarbu, kad ugdymo procese mokytojas sukurtų tokią aplinką, kurioje mokiniai gerbtų vienas kitą, padėtų vienas kitam, pripažintų ir toleruotų vienas kito skirtumus, siektų bendrų tikslų, naudodamiesi savo gebėjimais, individualiomis galimybėmis, prisiimdami atsakomybę už savo mokymąsi ir elgesį.

Šiame skyriuje aptariamos problemos, su kuriomis dažniausiai susiduria mokyklose integruotai mokomi specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniai, atkreipiamas dėmesys į jų ir poreikius ir galimybes „apeiti“, kompensuoti silpnąsias puses.

2.1. Mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių apibūdinimas

2.1.1. Mokiniai, turintys intelekto sutrikimų

Iš šios sutrikimų grupės geriausių rezultatų mokykloje pasiekia integruotai ugdomi mokiniai, turintys nežymų intelekto sutrikimą. Jie pasižymi pažintinės veiklos (ypač mąstymo procesu), valios, emocijų neišlavėjimu, kalbos ir/ar kalbėjimo sutrikimais. Šių mokinių sugebėjimų formavimasis lėtas, išmokimo rezultatai menki ir dažniausiai neatitinka įdėtų pastangų. Jiems būdingas sumažėjęs gebėjimas mokytis ir išmokti dėl suvokimo problemų, silpnos atminties, nepakankamų abstraktaus ir loginio mąstymo gebėjimų. Mokiniais būtina pedagoginė pagalba – jo gebėjimams pritaikyta ugdymo programa, įvairių mokymo metodų ir būdų taikymas, specialiojo pedagogo, logopedo ir kitų specialistų pagalba.

Šie mokiniai suvokia paprasto turinio tekstus, padedant mokytojui, gali juos analizuoti, atlikti nurašymo užduotis, atsakyti į nesudėtingus klausimus. Jie gali išmokti skaityti, rašyti diktuojant, pasakoti, tačiau savarankiškai, be papildomos pagalbos, reikšti savo mintis žodžiu ir raštu jiems sunkiai sekasi. Intelektu sutrikimų turintiems mokiniams sunku suvokti ir įsiminti abstrakčią, sudėtingą medžiagą, reikalaujančią loginės atminties, tačiau jie gali gerai atlikti įprastas, žinomas užduotis bei įsiminti medžiagą, jei ji jiems įdomi, patraukli, sukelia emocijas. Šiems mokiniams sunku tikslingai sukaupiti dėmesį ir išlaikyti jį ilgesnę pamokos dalį.

Parenkant mokymo priemones sutrikusio intelekto mokiniams, svarbu atsižvelgti į šios grupės asmenims būdingus pažinimo ypatumus: konkretų mąstymą (sunkumus operuojant abstrakčiomis sąvokomis, suvokiant skaičiaus sandarą, kt.), ribotą gebėjimą kurti ir įsivaizduoti situacijas, nepakankamai išlavėjusį aktyvų ir pasyvų žodyną, dominuojančią mechaninę atmintį ir pan. Reikėtų remtis sutrikusio intelekto asmenų gebėjimu geriau suvokti ir įsisavinti tokią informaciją, kuri grindžiama paties mokinio turima patirtimi bei praktiniais veiksmais. Praktiniai veiksmai yra esminė sutrikusio intelekto mokinio išmokimo prielaida. Rekomenduojama:

- Naudoti įvairią vaizdinę, atraminę medžiagą, analogijas;
- Parinkti praktinio pobūdžio mokomąją medžiagą;
- Palaikyti gerus santykius su mokiniu;

- Vertinti individualius mokinio pasiekimus;
- Aptarti ugdymo turinį, mokymosi galimybes su tėvais.

2.1.2. Mokiniai, turintys specifinių pažinimo sutrikimų

Daugelis mokytojų greičiausiai yra pastebėję mokinius, kurie yra gana supratingi, gerai orientuojasi aplinkoje, adekvačiai vertina savo ir kitų elgesį, tačiau sunkiai išmoksta skaityti, rašyti, skaičiuoti, daro specifinių klaidų. Dėl šių priežasčių jiems kyla mokymosi sunkumų, atsiranda žinių, mokėjimų ir įgūdžių spragos. Mokinių, turinčių specifinių pažinimo sutrikimų bendrieji intelektiniai gebėjimai vidutiniai ar net aukštesni už vidutinius, tačiau netolygiai susiformavę. Jiems dažniausiai pakanka nežymiai pritaikyti (modifikuoti) Bendrąsias ugdymo programas, individualizuoti ugdymo būdus ir metodus, teikti specialistų pagalbą. Ši mokinių grupė yra labai nevienalytė, kiekvienai jų būdingi tam tikri mokymosi sunkumai.

• *Mokiniai, turintys girdimojo suvokimo ir lingvistinių procesų sutrikimų*

Šios grupės mokinių mokymosi sunkumai susiję su nepakankamu girdimojo suvokimo išlavėjimu ir silpnais bendraisiais kalbiniais gebėjimais. Mokinių klausa nesutrikusi, tačiau jie turi sunkumų, susijusių su fonemine klausa, garsine analize, sinteze, girdimosios informacijos suvokimu ir įsiminimu. Jiems gali būti sunku suprasti mokytojo aiškinimą, skaitomo teksto ar garso įrašų turinį, dalyvauti diskusijose ar kitoje kalbinių gebėjimų reikalaujančioje veikloje. Rašto darbuose daro daug diferencijavimo klaidų, susijusių su girdimojo suvokimo nepakankamumu, tačiau nurašydami tekstą klaidų nedaro. Mokiniai patiria sunkumų kalbėdami, pasakodami ir/ar atpasakodami. Jie gali gerai suvokti vaizdžiai pateiktą medžiagą, atlikti užduotis, kurioms reikia dėmesingumo, pastabumo, regimojo suvokimo ir atminties. Rekomenduojama:

- Ugdymo procese naudoti vizualines priemones (schemas, piešinius, brėžinius);
- Naudoti medžiagos suvokimo perkodavimą: tai ką mato, tegul nusako žodžiais;
- Mokyti naudotis papildomomis priemonėmis (planu, taisyklių lentelėmis, santrumpomis);
- Instrukcijas pateikti etapais, pasitikslinant, ar mokinys suprato žodinę instrukciją;
- Aiškinti apibendrinančių sąvokų, rečiau vartojamų žodžių prasmę;
- Pasakojant orientuotis į turinio perteikimą, nereikalaujant sklandumo.

• *Mokiniai, turintys regimojo suvokimo sutrikimų*

Šios grupės mokiniams būdingi sutrikę gebėjimai atpažinti, skirti arba įsiminti matomus vaizdus, simbolius, analizuoti ir jungti į visumą atskiras detales, elementus, dalis. Jų regėjimo aštrumas nėra sutrikęs, tačiau vaizdinių suvokimas regėjimu yra nepakankamas. Mokiniai sunkiai išmoksta skaityti, painioja optiškai panašias raides, skaitydami ir rašydami keičia raides vietomis, neskiria sakinio ribų, sunkiai suvokia pagrindinę mintį paveikslėlių serijose. Jie gali suvokti, perprasti, pasinaudoti žodine bei kita ne regėjimu gaunama informacija, vaizdingai atpasakoti jiems perskaitytą tekstą, atsakyti į klausimus, remdamiesi savo asmenine patirtimi. Geba gerai organizuoti savo veiklą pamokoje, dirbti planingai. Rekomenduojama:

- Mokomąją medžiagą perteikti žodžiu ar veikla. Žodžiu pakomentuoti piešinius, iliustracijas, grafinius vaizdus;
- Tinkamai struktūruoti vaizdinę informaciją, paryškinti svarbiausius elementus (painiojamas raides, raidžių junginius ir pan.);
- Užduoties nurodymus, instrukcijas mokiniui perskaityti garsiai;
- Vengti mechaninio nurašinėjimo;
- Naudoti įvairius žymeklius, kurie leistų „nepamesti“ skaitomo teksto vietos bei sumažintų vaizdinių stimulų kiekį knygos lape;
- Mažinti pasakojimo pagal siužetinius paveikslėlius, iliustracijas užduočių kiekį, šias užduotis keičiant pasakojimu iš asmeninės patirties ar girdėto, skaityto kūrinio atpasakojimu.

- ***Mokiniai, turintys specifinių atminties sutrikimų***

Tai mokiniai, kurie dėl atminties neišlavėjimo ilgiau neišmoksta skaityti, rašyti, skaičiuoti, jie sunkiai tiek įsimena, tiek atgamina informaciją. Mokiniam sunku įsiminti taisykles, nuorodas, instrukcijas, paaiškinimus, naujus ar rečiau rašomus žodžius, situacijų detales, veiksmo etapus, sekas. Jie geba savarankiškai organizuoti savo veiklą, tačiau pamiršta atsinešti reikiamas mokymo priemones, atlikti namų užduotis. Atminties sutrikimų turintys mokiniai gali be klaidų nurašyti tekstą, išprotauti, išmąstyti atsakymą, atlikti pateiktą etapais ir kelis kartus pakartotą užduotį, pasakoti naudojantis paveikslėliu, planu, atraminiais žodžiais. Jie geba analizuoti, samprotauti, daryti išvadas, perdirbti informaciją ir ją sieti į visumą, grupuoti, jei informacija suvokiama tiesiogiai ir nereikia jos prisiminti. Mokymosi sunkumai gali kilti dėl:

- trumpalaikės atminties trūkumų (mokiniai greitai pamiršta ką tik išgirstą informaciją, išmoktą medžiagą, matytą vaizdinį);
- ilgalaikės atminties trūkumų (sunkiai atsimeina matytus vaizdinius, išmoktas taisykles, uždavinių sprendimo būdus ir pan.);
- ryškaus girdimosios ar regimosios atminties vyravimo: girdimoji arba regimoji atmintis ryškiai dominuoja viena kitos atžvilgiu (vienais atvejais geriau įsimena ir atgamina matytus vaizdinius, kitais – išgirstus);

Rekomenduojama:

- atrinkti ir pateikti svarbiausią informaciją;
- nurodymus, užduotis, instrukcijas formuluoti aiškiai ir etapais (tik kai atliekama viena užduoties dalis, pradedama aiškinti kita);
- mokyti naudotis atramine medžiaga, papildoma informacija (kortelėmis, žodynais, analogiškais pavyzdžiais);
- mokant remtis emocine atmintimi (naudoti siurprizines situacijas, asmeninę patirtį);
- ugdyti įsiminimo strategijas: nuolat perklausti, patikslinti, paprašyti konkretesnės informacijos;
- atsakinėjant, pasakojant, leisti naudotis vaizdine medžiaga, planu, užuominomis.

2.1.3. Mokiniai, turintys emocijų, elgesio ir socialinės raidos sutrikimų

Mokykloje mokytojams dažniausiai kyla problemų dėl šių mokinių elgesio, o ne dėl mokymosi sunkumų. Tokie mokiniai pamokos metu gali būti nusiteikę neigatyviai, gali protestuoti arba atsisakyti veikti, gali trukdyti kitiems, reikalauti išskirtinio dėmesio, griebtis sudėtingų užduočių, perversdami save, arba vengti bent kiek sudėtingesnių užduočių nepakankamai save vertindami. Pagrindinė mokymosi sunkumų priežastis – sutrikęs gebėjimas organizuoti savo veiklą bei kontroliuoti emocijas, elgesį. Dėl dėmesingumo stokos per pamokas jų dėmesys dažnai nukrypsta į šalį, jie praleidžia dalį pateikiamos informacijos. Dėl šių priežasčių jie atlieka ne visą užduotį arba atlieka ją neteisingai. Rašydami šie mokiniai daro nedėmesingumo klaidų. Būdinga tai, kad pirmuosiuose sakiniuose gali nebūti klaidų arba jų būti nedaug, toliau rašant klaidų kiekis gausėja. Nurašydami tekstą mokiniai gali daryti daug klaidų. Skaityti nemėgsta, jei ši veikla reikalauja ilgesnio susikaupimo. Pasakoja padrikai, peršokdami nuo vienos minties prie kitos, nes dėl impulsyvumo vaikai nesugeba nuosekliai reikšti savo minčių. Dėl nesugebėjimo planuoti savo veiklą ir nuosekliai atlikti užduotis darbas greitai atsibosta. Rekomenduojama:

- pritaikyti mokymosi aplinką, kad neblaškytų mokinio dėmesio (sodinti arčiau mokytojo, toliau nuo lango, prie ramesnių, tylesnių mokinių);
- mažinti užduočių kiekį, skirti pakankamai laiko joms atlikti;
- sudėtingas ir didelės apimties užduotis skaidyti į dalis, atlikti etapais;
- kaitalioti įdomias ir mažiau patrauklias užduotis;
- esminę medžiagą, kontrolines užduotis pateikti tuo metu, kai mokinys yra darbingas;
- leisti naudotis atramine medžiaga;
- atlaidžiau vertinti nedėmesingumo klaidas.

2.1.4. Mokiniai, turintys kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų

Kalbos ir kiti komunikacijos sutrikimai gali sukelti rimtesnių ne tik kalbų, bet ir kitų dalykų mokymosi sunkumų. Mokiniais, turintiems kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų būdinga neaiški tartis, siauras, netikslus žodynas, skurdi rišlioji kalba, netaisyklinga gramatinė kalbos sandara. Jie prastai suvokia kalbą, nesupranta instrukcijų arba supranta jas netiksliai. Mokinių kalba yra skurdi, žodynas neturtingas. Jiems dažnai sunku išmokyti skaityti ir rašyti dėl sutrikusios foneminės klausos. Netiksliai tariami garsai gali atsispindėti rašte – mokiniai painioja raides (rašo taip, kaip taria), sunkiai atlieka garsinę analizę ir sintezę, o tai lemia skaitymo ir rašymo sutrikimus. Jų darbuose pastebimos raidžių praleidinėjimo, sukeitimo vietomis, prirašymo klaidos. Dėl optinio suvokimo trūkumų vaikams sunku atpažinti grafinį raidžių vaizdą, galimos įvairios reversijos, veidrodinis skaitymas, rašymas.

Rekomenduojama:

- informaciją raštu ar žodžiu pateikti glaustai, aiškiai ir struktūruotai;
- paaiškinti naujus žodžius, užrašyti juos ant lentos ar lapelių, pateikiant konkrečių pavyzdžių;
- užrašus ant lentos palikti kiek galima ilgiau arba pateikti juos individualiai ant lapelių;
- skirtingo pobūdžio užduotis pateikti skirtingomis spalvomis;
- neprašyti garsiai skaityti klasėje, nes mokiniams bus nesmagu prieš klasės draugus;
- skirti mažiau rašto užduočių nei kitiems mokiniams, pateikti užduotis, kai reikia tik įrašyti praleistas raides ar žodžius.
- rašto darbus leisti atlikti kompiuteriu, kad būtų galima patikrinti rašybą;
- skirti ilgesnį laiką užduoties atlikimui;
- grupuoti specifines klaidas pagal jų pobūdį.

2.1.5. Mokiniai, turintys klausos sutrikimų

Klausos sutrikimai skirstomi į dvi pagrindines kategorijas: neprigirdėjimas ir kurtumas. Neprigirdėjimas - tai įvairaus laipsnio klausos jautrumo susilpnėjimas, kartais beveik iki visiško kurtumo, bet visada išlieka galimybė suvokti kalbą (pavyzdžiui naudojantis klausos aparatu). Kurtumas – tai labai stiprus klausos susilpnėjimas ar visiškas jos nebuvimas, kai net klausos aparatas nepadeda suprasti kalbos. Girdimi tik ypač stiprūs garsai, kartais pavieniai žodžiai. Vaikas gali suvokti tik šauksmą ar klausos aparatu sustiprintus atskirus žodžius ar kalbos garsus, o daugeliu atvejų nesuvokia net sustiprintos kalbos. Sutrikusios klausos vaikai negali išmokyti kalbos natūraliai, bendraudami su tėvais, kitais suaugusiais, naudodamiesi masinės informacijos priemonėmis ir pan. Bet kokio laipsnio klausos sutrikimas labai apsunkina kalbą (tiek lietuvių, tiek užsienio) išmokimą. Kalbos išmokimui įtakos turi klausos susilpnėjimo laipsnis, klausos sutrikimo laikas (ar vaiko klausa yra sutrikusi nuo gimimo, ar jis apkurto jau turėdamas kalbos pradmenis). Sutrikusios klausos vaikas kalbą išmoksta per žymiai ilgesnį laiką, negu girdintis vaikas, todėl kalbos ugdymui turėtų būti skiriama papildomai laiko ir dėmesio. Su neprigirdinčiu ar kurčiu vaiku turėtų dirbti specialistai – logopedas, surdopedagogas, jam teikiama mokytojo padėjėjo pagalba. Svarbu pastebėti, kad dėl sutrikusios klausos mokinių ribotų galimybių suprasti sakytinę kalbą ir ją kalbėti, gali būti atsisakoma sakytinės kalbos mokymo, pirmenybę teikiant vizualiniam kalbos suvokimui ir vizualinei jos raiškai.

Mokant sutrikusios klausos mokinių užsienio kalbos rekomenduojama konsultuotis su surdopedagogais, dirbančiais kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centruose.

Bendraudant su sutrikusios klausos mokiniu visada reikėtų prisiminti keletą dalykų:

- pradedant bendrauti su mokiniu reikėtų įsitikinti, ar jis jus mato, ar jo dėmesys atkreiptas į jus. Tai padės mokiniui nepraleisti reikšmingos informacijos;
- bendraudant su sutrikusios klausos vaiku, stengtis nejudėti, stovėti priešais jį, neužsidengti ranka veido, nes tai trukdo vaikui skaityti iš lūpų. Tai daryti jam seksis geriau, jeigu kalbančiojo veidas bus vaiko akių lygyje, todėl kalbant su juo geriau būtų pasilenkti arba pritūpti;

- nepasikliauti mokinio gebėjimu skaityti kalbą iš lūpų. Kad vaikas galėtų tai daryti jis turi būti gerai išmokęs kalbą, sugebėti skirti žodžius, suprasti jų reikšmę;

- nešaukti, nes klausos aparatas tik sustiprina garsą, bet nesuteikia žodžiams aiškumo. Stiprūs garsai gali net sukelti vaikui skausmą;

- bendraujant stengtis neatsistoti taip, kad šviesos šaltinis atsidurtų už nugaros, nes šešėlis, krintantis ant mokytojo veido, trukdo mokiniui suprasti jam sakomus žodžius;

- kalbantis su sutrikusios klausos vaiku geriau vengti ilgų, sudėtingų sakinių. Jeigu atrodo, kad vaikas nesuprato, kas buvo pasakyta, nekartoti to paties garsiau, bet perfrazuoti, pasakyti tą pačią mintį kitais žodžiais arba tą pačią informaciją pateikti vizualiniu būdu.

2.1.6. Mokiniai, turintys regos sutrikimų

Vaikai, turintys regos sutrikimą, turi ribotas galimybes naudotis regimuoju suvokimu arba visiškai jų neturi, tačiau informaciją apie supantį pasaulį gauna/papildo klausa, uosle, lytėjimu. Regimojo suvokimo ribotumas apsunkina natūralų vaizdinių formavimąsi, erdvinę orientaciją ir mobilumą, sutrikdo natūralų buitinių įgūdžių lavėjimą, tačiau negali labai smarkiai paveikti gebėjimo suprasti ir vartoti kalbą. Daugelio ekspertų nuomone, šios grupės mokiniai turėtų būti ugdomi panašiai kaip ir regintieji. Mokytojai turėtų pritaikyti ugdymo programas, tačiau naudoti tuos pačius ugdymo principus. Šiems mokiniams gali būti teikiama tiflopedagogo, mokytojo padėjėjo, skaitovo, palydovo pagalba.

Ugdant sutrikusios regos mokinius plačiai naudojamos kompensacinės technologijos: vaizdo didintuvai, rašytinių tekstų pritaikymas (garso įrašai), kompiuterinė įranga, transformuojanti rašytinį tekstą į sakytinę kalbą, kurios gali palengvinti ir užsienio kalbos mokymą.

Siekiant užtikrinti kokybišką sutrikusios regos mokinio ugdymą rekomenduojama konsultuotis su sutrikusios regos asmenų ugdymo centruose dirbančiais tiflopedagogais, kurie gali patarti dėl programos pritaikymo, kompensacinės technikos parinkimo.

2.1.7. Mokiniai, turintys judesio ir padėties sutrikimų

Judesio ir padėties sutrikimų turintys vaikai išsiskiria iš savo bendraamžių fizine raida. Daugelis jų negali laisvai judėti, kūno judesiai gali būti nekoordinuoti, pusiausvyra sutrikusi. Dažnai šių sutrikimų turintis vaikas turi kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų.

Neįmanoma visiems judesio ir padėties sutrikimų turintiems vaikams kelti vienodus ugdymo tikslus ir taikyti vienodus ugdymo metodus, nes kiekvieno vaiko fizinės galimybės labai skirtingos. Specialioji pedagoginė pagalba, kurios reikia šiems mokiniams, taip pat gali būti labai įvairi ir priklauso nuo mokinio fizinio sutrikimo pobūdžio ir sunkumo. Kai kuriems mokiniams gali pakakti nežymaus programos pritaikymo ir mokytojo padėjėjo pagalbos, o kitiems gali reikėti žymių programos pakeitimų, specialistų pagalbos ir specializuoto lavinimo, pavyzdžiui, judėjimo ir komunikacijos srityse. Daugiausia pagalbos ugdymo procese reikėtų mokiniams, kurie be judesio ir padėties turi ir kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų.

Rekomenduojama:

- naudoti kalbos sintezatorius arba komunikatorius, įgarsinančius atsakymus, kuriuos pateikia kalbėjimo sutrikimų turintys moksleiviai; taip jie gali dalyvauti klasėje vykstančiose diskusijose ar kitoje bendroje veikloje;

- naudojant komunikacijos lentas (paveikslėlių, simbolių, skaičių ar žodžių lenteles), mokiniai gali pateikti savo atsakymus rodydami į konkrečius lentelėse vaizduojamus objektus;

- naudoti kitas tinkamas mokymo priemones: pamokų garso įrašus, kuriuose pateikiama mokomoji veikla, reikalaujanti intensyvaus rašymo, alternatyvias kompiuterių klaviatūras ar kompiuterio peles, kurios leistų mokiniui spausdinant kompensuoti smulkiosios motorikos sutrikimus;

- skatinti mokinio savarankiškumą, pasitikėjimą savimi. Mokytojo padėjėjas, pagalbą mokiniui turi teikti tik tada, kai pastarasis be jo pagalbos negali atlikti užduoties.

Bendri patarimai mokytojams, ugdantiems specialiųjų poreikių mokinius:

- Palaikykite draugiškus ir tolerantiškus santykius su mokiniais.
- Akcentuokite mokinio pažangą, nuolat pastebėkite teigiamus ugdymosi pokyčius, leiskite pasijusti gabiu, atliekant užduotis ar fizinę veiklą.
- Vertinkite mokinio pažangą, o ne klaidų skaičių, stenkitės palaikyti teigiamą mokymosi motyvaciją. Neakcentuokite mokinių nesėkmių, nuolat pastebėkite teigiamus ugdymosi pokyčius.
- Stenkitės dirbti komandoje, ieškokite bendrų sprendimo kelių, nepalikite problemos nuošalyje.
- Aptarkite ugdymo turinį, mokymosi galimybes su tėvais.

2.2. Bendrieji specialiųjų poreikių mokinių ugdymo principai

Specialiųjų poreikių vaikams teikiamos įvairios pagalbos priemonės: pritaikomos bendrosios programos, parengiamos modifikuotos ar adaptuotos mokymo programos, taikomi individualūs mokymo būdai, mokinių gebėjimai ugdomi atsižvelgiant į jų individualias galimybes suvokti mokomąją medžiagą, į jų specialiuosius ugdymosi poreikius. Kiekvienas bendrojo lavinimo mokyklos mokytojas, dirbantis su specialiųjų poreikių mokiniais, turi gebėti ne tik tiksliai ir konkrečiai apibūdinti mokinio ugdymosi problemą, modeliuoti jų specialiuosius ugdymosi poreikius, bet ir atlikti dalyko mokymosi programos pakeitimus, atsižvelgiant į mokinių realiųjų mokymosi pasiekimų lygį ir bendruosius gebėjimus. Mokytojas turi nuolatos bendradarbiauti su kitais pedagogais, specialistais (logopedu, specialiuoju pedagogu, psichologu) bei mokinių tėvais.

Siame skirsnyje trumpai aprašomi ankstyvojo užsienio kalbos ugdymo turinio pritaikymo specialiųjų poreikių vaikams pavyzdžiai, kai kurie pamokos vadybos aspektai, mokytojo bendradarbiavimo su kitais specialistais bei mokinių tėvais galimybės.

2.2.1. Ugdymo turinio pritaikymas

Mokant specialiųjų poreikių mokinius svarbu atsižvelgti į jų realias mokymosi galimybes, gebėti diferencijuoti ugdymo procesą taip, kad mokiniai galėtų siekti jų asmeninius gebėjimus atitinkančio išsilavinimo. Specialiųjų poreikių mokiniams taikomos modifikuotos ar adaptuotos mokymo programos.

Modifikuota programa – specialiųjų poreikių mokiniui pritaikyta bendrojo lavinimo programa, leidžianti jam ugdytis pagal valstybinius išsilavinimo standartus. Modifikuotos programos pagrindas yra tos pačios klasės, kurioje mokosi mokinys, dalyko bendroji programa.

Adaptuota programa – valstybinio išsilavinimo standartams neprilygstanti bendrojo lavinimo programa, pritaikyta specialiųjų poreikių asmens gebėjimams ir realiam mokymosi lygiui.

Lentelėje pateikiami Ankstyvojo užsienio kalbų mokymo programoje numatytų gebėjimų pasiekimo lygio modifikavimo bei adaptavimo pavyzdžiai 3 klasės mokiniui.

<i>Kalbiniai gebėjimai</i>	<i>Bendrojoje programoje numatomi pasiekimai (pavyzdžiai)</i>	<i>Modifikuotoje programoje numatomi pasiekimai (pavyzdžiai)</i>	<i>Adaptuotoje programoje numatomi pasiekimai (pavyzdžiai)</i>
Klausymas	Suprasti trumpo dialogo (iš 3–4 klausimų bei atsakymų) pagrindinę mintį ir detales.	Suprasti trumpo dialogo (iš 3–4 klausimų bei atsakymų) pagrindinę mintį.	Suprasti trumpo dialogo (iš 1–2 klausimų bei atsakymų) pagrindinę mintį.

Kalbėjimas	Užduoti specialiuosius klausimus ir atsakyti į juos pilnu sakiniu, fraze ar žodžiu (pvz., apie amžių, gyvenamąją vietą, pomėgius, laiką).	Atsakyti į specialiuosius klausimus fraze ar žodžiu (pvz., apie amžių, gyvenamąją vietą, pomėgius, laiką).	Atsakyti į bendruosius klausimus (pvz., apie amžių, gyvenamąją vietą, pomėgius); gali vartoti tik trumpus atsakymus <i>taip/ne</i> .
Skaitymas	Atpažinti žinomus žodžius trumpame tekste. Suprasti nežinomų žodžių reikšmę iš konteksto.	Atpažinti žinomus žodžius trumpame tekste.	Atpažinti žinomus žodžius sakinyje, kai suteikiama vaizdinė parama.
Rašymas	Rašyti žodžius sakinio kontekste (pvz., įrašyti žodį į sakinį, pabaigti sakinį pagal paveikslėlį).	Rašyti žodžius sakinio kontekste (pvz., įrašyti žodį į sakinį pagal paveikslėlį).	Perrašyti arba apvedžioti žodžius bei trumpus žodžių junginius.

2.2.2. Pamokos vadyba ir mokinio pasiekimų ir pažangos vertinimas

Siekiant sukurti palankesnę mokymosi aplinką, dirbant su specialiųjų poreikių mokiniais, patartina atkreipti dėmesį į tam tikrus pamokos vadybos aspektus. Pavyzdžiui:

- Pateikdamas nurodymus, mokytojas gali naudoti informaciją papildančius gestus, pvz., sakant *Listen to me! Hör mir zu! Écoute-moi!* (Klausyk manęs!) – pridėti ranką prie savo ausies, sakant *Look at me! Schau mich an! Regarde-moi!* (Žiūrėk į mane!) – pakelti ranką į viršų, sakant *Be quiet! Beruhige dich! Calme-toi!* (Nurimk!) – pridėti pirštą prie lūpų.
- Pateikiant instrukcijas užsienio kalba, patartina jas pakartoti gimtąja kalba; skiriant užduotis žodžiu, būtina palaikyti akių kontaktą; užduotis pateikti malonia, pozityvia intonacija, laikantis geranoriškos nuostatos; nurodymus formuluoti aiškiai, tinkamu tempu.
- Jei mokiniai nesupranta užduočių ar yra sutrikę, skatinti juos nesidrovėti ir prašyti kitų pagalbos, kitaip jie nesusidoros su užduotimis. Dauguma specialiųjų poreikių vaikų nelinkę prašyti pagalbos, nors jiems pagalbos reikia daugiau ir ilgesnį laiką nei kitiems;
- Dažnai mokiniai per pamokas nedarba todėl, kad greitai pamiršta, ką reikia daryti. Paprašykite mokinio pakartoti užduotį. Jei užduotis susideda iš kelių etapų, instrukcijos pradžioje pateikiamos tik pirmam etapui, vėliau, atlikus vieną dalį, kitam etapui ir t.t.
- Kai dirbama poromis ar grupėmis, patartina atkreipti dėmesį į tai, su kuo ir kokią užduotį specialiųjų poreikių mokiniai atliks. Jei dirbs visa klasė – specialiųjų poreikių mokiniams reikia skirti paprastesnes užduotis, kad jie jaustųsi gerai ir klasei nereikėtų laukti. Dirbant poromis – kuo dažniau būti šalia ir padėti.
- Kai dirbama individualiai, taisyti kalbines klaidas, nes kiti mokiniai tuo metu būna užsiėmę savo veikla ir į specialiųjų poreikių mokinių nekreipia dėmesio.
- Mokytojai turi vengti griežtos kritikos ar pašaipios intonacijos, kadangi specialiųjų poreikių mokiniai ypač jautriai į tai reaguoja.
- Nuolat pagirti už kiekvieną gerai atliktą darbą, akcentuoti mokymosi pažangą lyginant su ankstesniais rezultatais.
- Mokinio daromos pažangos ir pastangų įrodymus (darbelius, padalomosios medžiagos lapus su atliktomis užduotimis, piešinius ir pan.) rekomenduojama kaupti aplanke.
- Pratinti mokinius įsivertinti savo žinias. Daugelyje ankstyvojo užsienio kalbos mokymo vadovėlių yra pateikiami paprasti, mokiniams lengvai suprantami pasiekimų įsivertinimo pavyzdžiai: *I can... Ich kann.... Je sais...* (Aš moku...). Mokytojai ir patys gali sukurti aprašomojo pobūdžio įsivertinimo lapus, kuriuose mokiniai pažymi ar nuspalvina savo gebėjimus atitinkantį „ženklą“, pvz., žalia – puikiai, geltona – gerai, raudona – dar turėčiau pasimokyti:

Ko mes mokėmės	<i>Mokėmės pasisveikinti, atsisveikinti, pasakyti vardą, paklausti vardo. Mokėmės dainelę Hello! What's your name?/ Hallo! Wie heißt du?/ Salut! Tu t'appelles comment?" (Labas. Kaip tavo vardas?)</i>		
Kaip man sekėsi	<i>Man sekėsi puikiai:</i>	<i>Man sekėsi gerai:</i>	<i>Dar turėčiau pasimokyti</i>
			

- Nuolat pabrėžti mokinių sėkmę, kad ir kokia nedidelė ji būtų. Nuotaikingai pasakyti žodiniai pagyrimai suteikia mokiniams sėkmės jausmą, skatina juos teigiamai galvoti apie save, pvz.: *Well done!, Perfect!, Excellent!, Good work!, Gut gemacht! Prima (toll)! Gute Arbeit! Parfait! Excellent! Un bon travail!* (Puikiai atlikta! Puiku! Geras darbas!).
- Skatinimas efektyvus, kai atitinka vaiko pageidavimus, pvz.: skirti mažiau namų darbų, jei gerai dirba pamokoje. Ypač pozityviai mokinius veikia pagyrimų įrašymas į pasiekimų ar kitokio pobūdžio informacinę knygelę.

2.2.3. Bendradarbiavimas

Pedagogų ir mokinių tėvų bendradarbiavimas

Kad specialiųjų poreikių mokinių ugdymas būtų sėkmingas, pedagogas turi stengtis į šį procesą įtraukti mokinių tėvus. Tai padaryti galima įvairiais būdais, kurie parenkami atsižvelgiant į mokinių poreikius, jų galimybes, tėvų suinteresuotumą ir kt. Toliau pateikiama keletas tokio bendradarbiavimo pavyzdžių.

- *Kasdienis ryšys.* Tokio ryšio priemonės gali būti „Namų sąsiuvinukas“, „Dienoraštis“, „Simbolių kortelės“. Visų šių ryšio priemonių tikslas – informuoti tėvus apie ugdymo turinį, skatinti juos bendrauti su vaiku, aktyviau dalyvauti ugdant jo gebėjimus. „Namų sąsiuvinuke“ arba „Dienoraštyje“ mokinys užsirašo (arba mokytojas užrašo) namų darbų užduotis, mokytojas trumpai apibūdina mokinio veiklą, elgesį per pamokas ir per pertraukas, daromą pažangą ir t.t. Tėvai pasirašo parodydami, kad susipažino su informacija, patvirtina, kad mokinys atliko namų darbus. „Simbolių kortelė“ gali būti lentelė, kurioje tėvai ir pedagogai simboliais vertina vaiko elgesį, užduoties atlikimą, tempą ir pan. Tokios ryšio priemonės padeda tėvams ir pedagogams siekti bendrų tikslų ir geriau pažinti vaiką. Svarbu, kad pedagogai, fiksuodami vaiko veiklą, dažniau pažymėtų pozityvius elgesio ir veiklos rezultatus: „Jam puikiai sekasi....“, „Džiaugiuosi, kad išmokai eilėraščių....“ ir pan.
- *Vaiko stebėjimas pamokoje.* Kad tėvai geriau suprastų, kaip jų vaikui sekasi mokykloje, kokia jo psichologinė būseną per pamokas, pažintų mokytojus ir jų metodus, labai pravartu juos paskatinti nors retkarčiais pabūti pamokoje.
- *Vaizdinių priemonių gamyba.* Mokant specialiųjų poreikių vaikus, vienas iš svarbiausių principų – vaizdumas. Papildomų vaizdinių mokymo priemonių gaminimas gali padėti mokinių tėvams įsitraukti į ugdymo procesą ir prie jo prisidėti. Bendradarbiavimas kuriant mokymo priemones skatina tėvus gilintis į vaikams būdingus pažinimo būdus, padeda jiems suprasti vaiko mokymosi stilių, taikomus metodus. Jei mokiniai ir jų tėvai gamina priemones kartu, mokiniai jaučia rūpestį, domėjimąsi jų mokymusi bei žiniomis.

Pedagogų tarpusavio bendradarbiavimas

Siekiant specialiųjų poreikių mokinių kognityvinės, emocinės ir akademinės sėkmės, labai svarbus pedagogų tarpusavio bendradarbiavimas švietimo įstaigoje. Specialiųjų poreikių mokiniams mokyklose pagalbą teikia specialistai, padedantys įveikti mokymosi ir veiklos sunkumus. Atsižvelgdami į sunkumų priežastis, jie padeda parinkti tinkamus mokymo būdus, konsultuoja dėl programų sudarymo. Užsienio kalbų mokytojai gali kreiptis pagalbos į specialiojo

ugdymo komisiją, dėl specialiųjų poreikių mokinių pasiekimų, apimančių klausymo, kalbėjimo, rašymo bei skaitymo įgūdžius, realaus lygio nustatymo. Užsienio kalbų mokytojai turėtų konsultuotis su specialiuoju pedagogu, psichologu bei logopedu dėl programos pritaikymo, tinkamų mokymo būdų, specialiųjų mokymo priemonių naudojimo ugdant specialiųjų poreikių mokinius. Konsultuojantis su šiais specialistais aptariama, kurių pamokų metu specialiojo pedagogo bus teikiama klasėje, o kada – specialiojo pedagogo kabinete, kuriais atvejais specialistai padės įtvirtinti pamokoje įgytas žinias ir įgūdžius, o kada jų darbas bus skirtas pasiruošti būsimai pamokai.

Jeigu mokykloje dalykų mokytojams pagalbą dirbant su specialiųjų poreikių mokiniams teikia mokytojų padėjėjai, mokytojų darbas yra daug veiksmingesnis. Pedagogo padėjėjai padeda mokiniams pasiruošti pamokai ir aktyviai joje dalyvauti, teikia pagalbą judėjimo, regėjimo ar kitų sutrikimų turintiems mokiniams kasdienėje veikloje: judant mokyklos patalpose, apsitaraujant buityje ir pan. Jie gelbsti mokytojams dalykininkams ruošiant mokymo priemones, reikalingas specialiųjų poreikių mokinių ugdymui.

Užsienio kalbų specialistai, vykdantys ankstyvojo užsienio kalbų mokymo programą pradinėse klasėse, turėtų glaudžiai bendradarbiauti su pradinių klasių mokytojais. Kaip specialiųjų poreikių mokiniams sekasi mokytis gimtosios kalbos ir kitų dalykų, koks jų elgesys per pamokas, kokie mokymosi sunkumai ir pan. – geriausiai apibūdinti gali pradinės klasės mokytojas, todėl užsienio kalbų specialisto bendradarbiavimas su pradinių klasių mokytojais turėtų būti sistemingas ir konstruktyvus. Užsienio kalbos mokytojui rekomenduojama dalyvauti pradinių klasių mokytojų metodinių grupių susirinkimuose, pasidalinti gerąja patirtimi, kaip tobulinti mokinių, turinčių specialiųjų poreikių, ugdymą bendrojo lavinimo mokykloje.

Visų šių pedagogų bendros veiklos numatymas ir koordinavimas leidžia ne tik užtikrinti sėkmingą specialiųjų poreikių moksleivių ugdymą bendrojo lavinimo mokykloje, bet ir skatina specialiųjų poreikių mokinio savarankiškumą, gerą emocinę savijautą mokykloje.

3. VADOVĖLIŲ UŽDUOČIŲ PRITAIKYMAS

Ankstyvojo užsienio kalbos mokymosi vadovėlių medžiaga gali ir turi būti naudojama lanksčiai dirbant su įvairių ugdymosi poreikių vaikais. Mokytojai, gerai pažindami savo specialiųjų poreikių mokinius, gali nesunkiai jiems pritaikyti įvairių vadovėlių užduotis.

Šiame skyriuje pateikiamos tipiškos ankstyvojo užsienio kalbų mokymo vadovėlių bei pratybų sąsiuvinių užduotys, skirtos užsienio kalbų gebėjimams ugdyti, ir patarimai, kaip šias užduotis pritaikyti specialiųjų poreikių mokiniams.

Iš mokytojos darbo patirties*:

Mokinė Evelina, II klasė.

- *Pedagoginio psichologinio vertinimo išvada: Intelektu sutrikimai: nežymus protinis atsilikimas;*
- *Mokosi pagal adaptuotą pradinio ugdymo programą.*
- *Mokymosi sunkumai :*
 - *Neišlavėję girdimasis bei regimasis suvokimas. Nesusiformavę erdvės ir laiko vaizdiniai. Neišlavėjusi foneminė klausa. Sunkiai iš klausos išskiria žodį ir garsą. Garsai neįtvirtinti ir nediferencijuoti.*
 - *Lietuvių kalbos žodynas skurdus, buitinis, menkai išvystyta dialoginė kalba.*
 - *Sunku rašyti ir skaityti lietuviškai. Gali tik nukopijuoti atskirus žodžius, tačiau praleisdama raides. Rašo spausdintomis raidėmis. Pažįsta keletą lietuvių kalbos raidžių.*
- *Gerai sekasi:*
 - *Pamokų metu drausminga, geba sekti pamokinę veiklą, kelia ranką, nors ir nesuvokia užduoties formuluotės.*
 - *Bendrauti su klasės draugais. Klasės vaikai supranta Evelinos problemą, yra tolerantiški. Padeda jai pasiruošti pamokai, per pamoką atsiversti reikiamą knygos puslapį ir pan.*

Mokinys Rokas, III klasė.

- *Pedagoginio psichologinio vertinimo išvada: Emocijų, elgesio ir socialinės raidos sutrikimai: savireguliacijos sutrikimas – hiperaktyvumas.*
- *Mokosi pagal bendrojo lavinimo mokyklos programą. Klausymo, kalbėjimo, rašymo bei skaitymo gebėjimai yra pakankamai geri, tačiau mokymosi rezultatai nepastovūs.*
- *Mokymosi sunkumai:*
 - *Susikaupti atliekant užduotis ar sekant pamokos eigą. Nebaigęs vienos veiklos, jau pradeda kitą. Lengvai išsiblaško nuo pašalinių dirgiklių, pvz., triukšmo koridoriuje, praskrendančio lėktuvo ir pan. Nuolat supasi kėdėje, mosuoja rankomis ar kojomis.*
 - *Atlikti namų darbus, atsinešti mokymo priemonės. Teisinasi, kad nežinojo, ką reikėjo padaryti, kad pametė daiktus, būtinus pamokai.*
 - *Toleruoti kitus, elgtis pagarbiai. Komentuoja mokinių ir mokytojos pasisakymus, įsiterpia į pokalbius, dar neišgirdęs viso klausimo, skuba atsakyti. Dažnai dėl impulsyvumo pasako ką nors bloga, įskaudindamas klasės draugus ir mokytoją.*
 - *Laikytis taisyklių žaidžiant žaidimus. Mokiniai nenori jo priimti žaisti grupėse ir porose, kadangi jis dažniausiai būna nekantrus, negali sulaukti savo eilės ir pan.*
- *Gera sekasi:*
 - *Užduotis, kurios jam yra įdomios, geba atlikti iki galo. Kūrybingas, gražiai piešia.*
 - *Gera intonuoja, noriai ir žaismingai „vaidina“, geba vaizdingai perteikti vadovėlio veikėjų inscenuotus dialogus.*
 - *Stebėti aplinką, savo pastebėjimus išreikšti vaizdinga kalba. Puikus, išlavintas lietuvių kalbos žodynas.*

*Šiame skyriuje pateikiama mokytojos Vilniaus Versmės vidurinės mokyklos Ramutės Žemionienės darbo patirtis

3.1. Klausymo gebėjimų ugdymo užduotys

Bendrosios rekomendacijos klausymo užduotims:

- Prieš pradėdant klausytis įrašų autentiška kalba, įvesti naujas bei pakartoti žinomas gramatines bei leksines struktūras, susijusias su klausomu turiniu.
- Parodyti paveikslėlių, nuotraukų, kurie padėtų suprasti klausomą tekstą bei sudomintų mokinius.
- Klausytą įrašo tekstą dar kartą perskaityti – tai gali atlikti mokytojas arba gerai skaitantys mokiniai.

<i>Užduotis</i>	<i>Mokytojo darbo ypatumai</i>
Mokinė klausosi įrašo ir reikiama spalva nuspelvina aštuonis žaislus. Užduoties tikslas: įtvirtinti žaislų bei spalvų pavadinimus.	Dirbant su Evelina, visuomet pamokos pradžioje stengiuosi individualiai su mokine pakartoti ankstesnių pamokų medžiagą. Tuomet Evelina labiau pasitiki savo jėgomis ir noriau atlieka visas užduotis. Atliekant šią klausymo užduotį, susijusią su spalvų ir žaislų pavadinimų kartojimu, rekomenduojama prieš klausymą 1) priminti spalvų pavadinimus, pvz., sudėliojant spalvotus pieštukus reikiama tvarka (pagal klausomą įrašą), 2) pakartoti žaislų pavadinimus, korteles su nupieštais žaislais išdėstant tokia seka, kokia nurodyta įrašė, 3) jeigu tokio pobūdžio užduotį mokiniai atlieka pirmą kartą, palengvinant užduotį, galima žaislų piešinėlius sujungti su reikiama spalva, t.y., prie nupiešto žaislo padėti atitinkamos spalvos pieštuką. Klausant įrašo rekomenduojama po kiekvieno žaislo apibūdinimo, pvz., <i>The car is yellow. Das Auto ist gelb. La voiture est jaune.</i> (Automobilis yra geltonas), sustabdyti įrašą ir padarau pauzę, palaukiu, kol mokinė pažymės žaislą reikiama spalva. Tokioje situacijoje patartina naudoti kasetes (ne CD), nes kasetinį garso grotuvą patogiau sustabdyti. Jeigu Evelina neišgirdo ar nesuprato, kokia spalva spalvinti vieną ar kitą žaislą, lėčiau, aiškiau tardama žodžius pakartoju žodžių junginį keletą kartų, ypač jeigu yra akustiškai panašių garsų.

<i>Užduotis</i>	<i>Mokytojo darbo ypatumai</i>
1. Mokinys klausosi dialogo įrašo, stebėdamas iliustracijas ir sekdamas klausomą tekstą (dialogą) vadovėlyje. Vėliau pats skaito dialogą. Tikslai: lavinti klausymo ir skaitymo balsu gebėjimus, atkreipiant dėmesį į intonaciją tiesioginiame ir klausiamajame sakiniuose. 2. Mokinys klausosi įrašo, kuriame pateikiamas dialogo modelis. Pagal girdėtą pavyzdį apklausia klasės draugus ir užpildo lentelę. Papasakoja apie savo draugus. Tikslai: lavinti klausymo ir kalbėjimo gebėjimus, kai vartojamos gramatinės struktūros: <i>Can you play tennis? Yes, I can/No, I can't. Spielst du Tennis? Ja/nein. Sais-tu jouer au tennis? Oui/Non.</i> (Ar moki žaisti tenisą? Taip/Ne); lavinti darbo grupėje įgūdžius; lavinti gebėjimą žodžiu apibūdinti draugus, vartojant gramatinę struktūrą: <i>My friend can..... but he/she can't..... Mein Freund kann ... aber er/sie... nicht. Mon ami sait ... mais il/elle ne sait pas...</i> (Mano draugas moka bet jis/ji nemoka)	Užduotys vadovėliuose dažnai būna integruotos, apimančios klausymo, skaitymo, kalbėjimo bei rašymo gebėjimus. Skiriant tokias užduotis hiperaktyviems mokiniams svarbu jas pateikti etapais, pradedant nuo lengvesnių užduočių. Jeigu Rokas nesupranta, kaip atlikti vieną ar kitą užduotį, jis atsisako iš viso ją atlikti. Todėl užduočių instrukcijos turi būti lengvai suvokiamos ir aiškios. Pvz.: 1 užduotis: <i>Look and listen. Then read. Schau und hör zu! Dann lies! Regarde et écoute. Et après lis.</i> (Žiūrėk ir klausyk. Tada perskaityk.) atliekama taip: 1) Atkreipiamas dėmesys į iliustracijas, suskaičiuojama, kiek veikėjų dalyvauja pokalbyje; 2) Klausomasi įrašo, tekstas sekamas naudojant pieštuką, liniuotę ar vedžiojant pirštu; tai padeda sukaupti ir išlaikyti dėmesį; 3) Porose ar grupėse skaitomas tekstas pasiskirsčius vaidmenimis. Kadangi hiperaktyvūs mokiniai linkę konkuruoti su kitais mokiniais, stengiuosi Rokui į porą ar į grupę paskirti atsakingą vaiką, kuris Rokui yra autoritetas. Paaiškinu, kad dirbdami grupėje jie yra viena komanda. 2 užduotis: <i>Listen. Then ask your friends and fill in the table. Hör zu! Dann frage deine Klassenfreunde um und fülle die Tabelle aus! Écoute. Questionne tes amis et remplis le tableau.</i> (Paklausyk. Tada apklausk klasės draugus ir užpildyk lentelę). Tokio pobūdžio užduotį irgi reikia suskaidyti į keletą etapų: 1) Paaiškinti, kad klausysis trumpo dialogo, pateikti klausimą: apie ką vaikai kalbasi? 2) Klausyti dar kartą ir porose perskaityti tekstą; 3) Apklausti klasės draugus ir pažymėti atsakymus; 4) Papasakoti apie savo draugus, naudojantis užpildyta lentele. Stengiuosi nuolat stebėti ir tikrinti, kaip Rokui sekasi atlikti tokio pobūdžio vadovėlio užduotis. Kai kurias užduotis Rokas atlieka ilgiau, negu jo bendraamžiai, nes negeba susikaupti. Todėl nuolat Roko paklausiu, ar suprato, kaip atlikti užduotį, dar kartą jam tyliai pakartoju užduotį po to, kai kiti mokiniai jau pradėjo dirbti.

3.2. Kalbėjimo gebėjimų ugdymo užduotys

Bendrosios rekomendacijos kalbėjimo užduotims:

- Sukurti situacijas, kurios skatintų išmokti elementarias gramatines ir leksines struktūras, būtinas kasdieniam bendravimui.
- Kalbėjimo užduotys organizuojamos taip, kad mokiniai galėtų vaidinti, dainuoti, žaisti, liesti ir pan. Tuo pat metu jie įvardija tai, kas vyksta aplinkui ir ką jie veikia.
- Kiekvieną pamoką pakartoti jau žinomas kalbines struktūras, reikalingas kalbėjimui. Nuolatinis kartojimas padeda įtvirtinti žinias ir gebėjimus.
- Mokant teisingai ištarti žodžius ir skiemenis patartina ploti ar kitaip mušti ritmą.

<i>Užduotis</i>	<i>Mokytojo darbo ypatumai</i>
Mokinė mokosi pasisveikinti, atsisveikinti, pasiteirauti, kaip sekasi. Vartoja elementarias kalbines struktūras sukurtose komunikacinėse situacijose: <i>Hello/I am..... What's your name? How are you? Fine/Thank you. Hallo! Ich heiße (bin) ... Wie heißt du? Wie geht es dir? Danke. Gut. Salut! Je suis... Comment t'appelles-tu? Comment vas-tu? Merci. Bien.</i> (Labas. Aš esu.... Koks tavo vardas? Kaip tu šiandien? Ačiū. Gerai)	Dauguma tokių moksleivių, kaip Evelina, turinčių kompleksinio pobūdžio sutrikimų, negeba tinkamai kalbėti gimtąja kalba, jiems sunkiai sekasi sudaryti sakinius, tarti garsus. Mokant Eveliną kalbėti užsienio kalba, taikau žaidimo metodą, stengiuosi nuolat pakartoti kalbines struktūras, kalbėjimo situacijas ir naujas kalbines struktūras sukonkrečiu iliustracijomis ir inscenizacija. Pvz., mokant pasisveikinti ir susipažinti, tikslinga, ištariant žodį <i>Hello!, Hallo!, Salut!</i> (Labas!) paimti vaiko ranką, o prisistatant parodyti į save ir pasakyti <i>I am Onutė. Ich bin Onute. Je m'appelle Onute.</i> (Aš esu Onutė). Parodyti piešinėlių, iliustruojančių, kaip žmonės susipažįsta, kaip prisistato. Tikslinga kiekvieną pamoką pakartoti jau žinomas kalbines struktūras, jas įtvirtinant ir palaipsniui įvesti naujas papildomas struktūras pagal tą pačią temą. <i>Hello! I am Onutė. What's your name? Hallo! Ich bin Onute. Wie heißt du? Salut! Je m'appelle Onute. Tu t'appelles comment? (Labas. Aš esu Onutė. Koks tavo vardas?).</i> Kai mokiniai įsisavina šią struktūrą, mokome naują, siedami ją su anksčiau išmokta: <i>Hello! How are you today? Fine, thank you. Hallo! Wie geht es dir? Danke. Gut. Salut! Comment vas-tu? Merci. Bien.</i> (Labas. Kaip jautiesi? Ačiū, gerai.). Kai Evelina supranta ryšį tarp atskirų kalbinių struktūrų, jai lengviau ir aiškiau vartoti atitinkamose komunikacinėse situacijose.

<i>Užduotis</i>	<i>Mokytojo darbo ypatumai</i>
Žiūrėdami į iliustracijas, vaizduojančias vadovėlio veikėjus, atliekančius įvairius, su kasdiene veikla susijusius veiksmus, Rokas mokosi paklausti ir atsakyti į klausimus. Pakartoja žodyną, susijusį su kasdiene žmonių veikla, gramatinės struktūros: <i>What's Mum doing? She is making dinner. Was macht die Mutter? Sie bereitet das Mittagessen zu. Que fait ta maman? Elle prépare le déjeuner.</i> (Ką mama veikia? Ji gamina pietus). Lavinami darbo poroje įgūdžiai.	Rokas noriai atlieka kalbėjimo užduotis, jo tarimas ir intonacija yra puikūs. Tačiau atliekant užduotis porose arba grupėse jam sunku laikytis žaidimo taisyklių, sulaukti savo eilės, jis nuolat komentuoja kitų mokinių pasisakymus. Todėl reikia stengtis tokius mokinius pasisodinti šalia savęs, kad būtų galima kontroliuoti jų elgesį. Jei mokiniai dirba poromis, svarbu, kad hiperaktyvus vaikas sėdėtų kartu su mokiniu, kurį jis laiko reikšmingu. Atliekant išplėstines kalbėjimo užduotis: <i>Look at the pictures. Ask and answer the questions. Schau die Bilder an! Stelle die Fragen und beantworte die Fragen! Regarde les dessins. Pose et réponds aux questions.</i> (Pažiūrėk į piešinėlius. Paklausk ir atsakyk į klausimus) tikslinga jas suskirstyti į keletą etapų: 1) Pakartojami vadovėlių veikėjų vardai, jie suskaičiuojami, atkreipiamas dėmesys į iliustracijas; 2) Prisimenamos kalbinės struktūros ir žodynas, reikalingi užduočiai atlikti; 3) Paaškinama, kad pirmiausia vienas mokinyš poroje paklausia, o kitas atsako; po to jie apsikeičia. Dažnai pademonstruoju pavyzdį, sau į porą pakviesdama Roką. 4) Mokiniai savarankiškai atlieka užduotį. Prieš atliekant užduotį tikslinga dar kartą Rokui priminti eiliškumą ir taisykles. Ant lapo galima užrašyti skaičius nuo 1 iki 4, parodančius, kad užduotį sudaro 4 etapai, paprašyti mokinio dar kartą įvardyti etapus ir patikslinti, kad nė vieno iš jų praleisti negalima. Atliekant kalbėjimo užduotis grupėse patartina skirti hiperaktyviems mokiniams atsakingą darbą, pvz., suskaičiuoti komandos taškus, padėti išdalinti darbui reikalingas priemones: kopijas, paveikslėlius ir pan. Rokas tokio pobūdžio įpareigojimus mielai atlieka ir tai jį motyvuoja, skatina dėmesingiau ir atidžiau dirbti.

3.3. Skaitymo gebėjimų ugdymo užduotys

Bendrosios rekomendacijos skaitymo užduotims:

- Mokantis skaityti užsienio kalba (ypač anglų) mokiniams sunku suvokti ryšį tarp raidės ir garso. Todėl mokyti skaityti reikia tik žinomus žodžius, tuos, kuriuos mokiniai jau suvokia iš klausos ir geba patys vartoti kalbėdami. Parašytas žodis turi būti pateikiamas kaip žinomo leksinio vieneto grafinis atitikmuo.
- Pradiniame etape skaityti galima ne tik vadovėlyje parašytus žodžius ar frazes, bet ir žodžių korteles, kaladėles su raidėmis ir pan.
- Skaitomi žodžiai, sakiniai, tekstai turi būti iliustruojami vaizdine medžiaga – paveikslėliais ar realiais daiktais. Skaitant vadovėlio tekstą, atkreipti dėmesį į iliustracijas. Ryški vaizdinė nuoroda, ženklas ar paveikslėlis padės mokiniams surasti teisingą skaitymo užduoties atsakymą.
- Pradiniame etape: prieš skaitant sakinį ar tekstą reikia įvesti naujas ar pakartoti žinomas leksines ir gramatines struktūras, reikalingas skaitomos medžiagos supratimui. Vėlesniame etape: skatinti naujų žodžių reikšmės suvokti iš konteksto bei naudojantis iliustracijomis.
- Nebūtina klasėje skaityti garsiai po vieną, ypač jei mokiniai droviasi dėl netinkamo tarimo ar nepakankamo gebėjimų lygio.
- Skatinti garsiai skaitomą tekstą vedžioti pirštu.
- Galima mokyti skaityti transkripciją, bet nebūtina mokyti jos rašyti. Transkripcija – tai dar vienas papildomas kodas, apsunkinantis kai kurių vaikų skaitymo ir rašymo gebėjimų ugdymą.
- Skaitymo taisykles pateikti mokinimas suprantamai, nevartojant sudėtingų terminų.

<i>Užduotis</i>	<i>Mokytojo darbo ypatumai</i>
Mokinė skaito atskirus žodžius, sujungia juos jungtuku <i>ir</i>. Skaito sakinius: <i>I like pizza. I don't like fish. Ich mag Pizza. Ich mag kein Fisch. J'aime le pizza. Je n'aime pas le poisson.</i> (Aš mėgstu picą. Aš nemėgstu žuvies). Tikslai: Mokyti balsu skaityti žinomą leksiką, atkreipiant dėmesį į atskirų garsų tarimą, kirčio svarbą bei intonaciją.	Evelina skaitomą medžiagą suvokia geriau, kai jos struktūra yra aiški, nuolat pasikartojanti, kai vyrauja ta pati užduočių seka: <i>Pre-reading, While-reading, Post-reading. Die Aufgaben vor dem Lesen, während des Lesens, nach dem Lesen. Les exercices avant la lecture, pendant la lecture et après la lecture.</i> (Užduotys prieš skaitymą, skaitymo metu ir perskaičius). Mokydama Eveliną skaityti balsu, stengiuosi laikytis garsų eiliškumo, kurio paprastai laikomasi logopedinėje praktikoje, t.y., pradžioje parinkti žodžius, kuriuose nebūtų mokiniams sunkiai ištariamų arba visai neištariamų garsų. Mokau skaityti tik žinomą leksiką. Pvz., jeigu vadovėlyje pateikta užduotis perskaityti gyvūnų pavadinimus, mokiniai jau turėtų būti susipažinę su šių žodžių reikšmėmis. Prieš pradėdant skaityti, atkreipiu Evelinos dėmesį į iliustracijas vadovėlyje, pakartojami žodžiai. Skaitant sakinį: <i>Look! A lion and a tiger. Guck mal! Der Löwe und der Tiger. Regarde! Un lion et un tigre.</i> (Pažiūrėk! Liūtas ir tigras.), atkreipiamas dėmesys į artikelį. Paaiškinama, kad tai atskiras žodelis, kuris yra daugelio žodžių „pagalbininkas“. Palyginame anglų, vokiečių, prancūzų kalbų jungtukus <i>and, und, et</i> su lietuvių kalbos jungtuku <i>ir</i>, paaiškiname, kad jie abu padeda sujungti atskirus žodžius. Evelinai mokytis skaityti sekasi daug sėkmingiau, kai skaitymo užduotys yra žaidybinio pobūdžio. Tai skatina mokinės motyvaciją, padeda jai išlaikyti dėmesį. Jeigu tokių užduočių vadovėliuose nėra, galima naudoti korteles, kurių vienoje pusėje yra piešinys, o kitoje pusėje parašytas žodis su paryškinta raide, kuria prasideda piešinio pavadinimas. Galima atlikti tokias veiklas: (1) Žiūrėdama į piešinį, mokinė pasako daikto pavadinimą, po to apverčia kortelę ir perskaito žodį. Ši užduotis gali būti integruota su rašymu. Piešinio pavadinimą gali įrašyti į langelius. (2) Kortelę sukarpyti į kelias dalis, jas mokinė turi tinkamai sudėlioti ir perskaityti kitoje pusėje

	parašytą žodį. Evelinos skaitymo gebėjimai priklauso nuo girdimosios atminties, todėl reikia skirti papildomo dėmesio supratimui iš klausos, skaitymui balsu. Dažnai skaitymo užduotis Evelinai pakeičiu klausymo ir kalbėjimo užduotimis.
--	--

<i>Užduotis</i>	<i>Mokytojo darbo ypatumai</i>
Perskaityti klausimus ir į juos atsakyti (anketa). Skaityti anketos interpretaciją. Pakartoti maisto patiekalų pavadinimus. Įsivertinti, naudojant anketos „Ar sveikai maitiniesi?“ rezultatus.	Skaitymo užduotys Rokui sekasi gana sunkiai, nes jos reikalauja maksimaliai sutelkti dėmesį. Todėl jas irgi būtina padalinti į atskirus etapus. Ypatingą dėmesį reikia atkreipti į iliustracijas, nes jos padeda sutelkti dėmesį ir skatina motyvaciją. Pvz., atliekant integruotą užduotį: <i>Read and answer the questions (yes/no). Count how many yes/no answers you have got. Lies den Text durch und beantworte die Fragen (ja/nein)! Zähle, wie viele positive und negative Antworten hast du insgesamt. Lis et réponds aux questions (oui/non). Compte les réponses positives et négatives.</i> (Perskaityk ir atsakyk į klausimus (taip/ne). Suskaičiuok, kiek teigiamų ir neigiamų atsakymų turi iš viso), reikėtų skaidyti į šiuos etapus: 1) atkreipiamas mokinio dėmesys į iliustracijas, paprašoma pasakyti nupieštų maisto produktų ar patiekalų pavadinimus, 2) mokinys perskaito klausimus ir pažymi atsakymus: (taip/ne), 3) suskaičiuoja, kiek surinko teigiamų ir neigiamų atsakymų, 4) pasižiūri į vadovėlyje pateiktą anketos interpretaciją: ar jis sveikai maitinasi, ar ne, 5) palygina savo rezultatus su kitų mokinių gautais rezultatais. Po kiekvieno užduoties atlikto etapo Paklausu Roko, kaip jam sekėsi atlikti šio darbo dalį, ją patikrinu, paklausu, ar prisimena, ką reikia daryti toliau. Tokiu būdu Rokas supranta, kad užduotis reikia atlikti tiksliai ir nuosekliai.

3.4. Rašymo gebėjimų ugdymo užduotys

Bendrosios rekomendacijos rašymo užduotims:

- Jeigu mokiniai turi motorikos sutrikimų, nereikalausti taisyklingos rašysenos, leisti rašyti spausdintinėmis raidėmis.
- Rašydami mokiniai dažnai taria žodžius garsiai. Tai skatintina.
- Pradiniame etape dominuoja elementarūs perrašymo ar įrašymo pratimai: iš pradžių mokiniai įrašo trūkstamas raides į žodį, vėliau – žodžius į sakinį.

<i>Užduotis</i>	<i>Mokytojo darbo ypatumai</i>
1. Įrašyk trūkstamas raides. 2. Pažiūrėk į piešinį, perskaityk ir įrašyk trūkstamus žodžius. Tikslai: lavinti rašymo techniką, pastabumą bei dėmesį.	Evelina noriai atlieka rašymo užduotis, ji geba susikaupti, tačiau beveik visas vadovėlio užduotis jai reikia lengvinti ir nuolat stebėti, kaip jos yra atliekamos. Pradiniame užsienio kalbos mokymo etape dominuoja elementarūs perrašymo ar įrašymo pratimai: perrašomos raidės ir žodžiai, į žodžius įrašomos trūkstamos raidės, į sakinius įrašomi trūkstanti žodžiai. Atliekant užduotis, kai žodžiuose reikia įrašyti trūkstamas raides, Evelinai pateikiu (jeigu nėra knygoje), žodžių „banką“, t.y., teisingai parašytus visus žodžius, nes juos surasti vadovėlyje jai yra per sunku ir užima daug laiko. Stengiuosi padėti jai prisiminti visų žodžių reikšmes, kad rašymas netaptų vien mechanine veikla. Dažnai paprasčiau Evelinos nupiešti šalia žodžio piešinį. Atliekant užduotis, kai sakiniuose reikia įrašyti trūkstamus žodžius, nuola stengiuosi padėti Evelinai – ant atskiro lapo ar pratybų sąsiuvinyje iš eilės surašau visus reikalingus žodžius, kuriuos mokinė vieną po kito įrašo į sakinius. Evelina daugelį palengvintų rašymo užduočių atlieka pati, tačiau daugelis mokinių, turinčių intelekto sutrikimų, savarankiškai rašymo užduočių atlikti negali, jiems reikia nuolat padėti.

<i>Užduotis</i>	<i>Mokytojo darbo ypatumai</i>
Sujungti piešinį su žodžiu; nuspalvinti ir parašyti. Tikslai: įtvirtinti 10 rūbų ir 11 spalvų pavadinimus; lavinti rašymo įgūdžius.	Kadangi pratybų sąsiuvinuose užduotys dažniausiai pateikiamos užsienio kalba, Rokui daug lengviau, kai pieštuku pažymima lietuviškai, ką reikia atlikti. Rokui patinka, kai yra paaiškinamos užduoties atlikimo ypatybės: veiksmų eiliškumas, kiekvienos veiklos esminiai bruožai, jos svarba, nes dažnai Rokas pradeda atlikti tą užduoties dalį, kuri jam yra įdomiausia. Užduočių eiliškumą, etapus Rokui pateikiu raštu. Tai ugdo jo dėmesingumą ir pastabumą. Pvz., atliekant rašymo užduotį: <i>Match the words, colour the picture, and write. Verbinde die Wörter, färbe das Bild und schreibe! Relie les mots, colore le dessin et écris.</i> (Sujunk žodžius, nuspalvink piešinėlį ir parašyk.) tikslinga ją padalinti į šiuos etapus: 1) sujungti žodžius – spalvų pavadinimus ir rūbų pavadinimus, kad žinotų, kokia spalva spalvinti; 2) nuspalvinti piešinėlį; 3) prie nuspalvinto piešinėlio įrašyti tinkamus rūbų pavadinimus. Atlikdamas tokią kompleksinę užduotį, Rokas negali išlaikyti dėmesio ir pradeda trukdyti kitiems mokiniams. Tokiu atveju leidžiu jam pasivaikščioti klasės poilsio zonoje. Po kelių minučių pakviečiu, kad pabaigtų atlikti užduotį.

4. MOKYMO PRIEMONIŲ NAUDOJIMAS

Šiame skyriuje aprašoma įvairių mokymo priemonių taikymo ypatumai, mokymosi erdvių panaudojimo galimybės, integruotos veiklos, kai mokiniai patys kuria mokymosi priemones.

4.1. Plakatai, paveikslėliai, kortelės, fotografijos

Iš mokytojų darbo patirties:*

Mokinys Andrius. II klasė

- *Pedagoginio psichologinio vertinimo išvada: Kompleksinis sutrikimas: specifinis pažinimo (mokymosi negalė dėl atminties sutrikimo) ir emocijų, elgesio ir socialinės raidos (savireguliacijos) sutrikimai.*
- *Mokosi pagal adaptuotą pradinio ugdymo (išskyrus meninio ir technologinio ugdymo) programas.*
- *Sunku: visapusiškai bendrauti su bendraamžiais ir mokytojais, reflektuoti žodžius ir garsus, ramiai, nejudant dirbti ilgesnį laiko tarpą.*
- *Gerai sekasi: įsisavinti dalį žodžių papildant pasyvųjį žodyną, teisingai nurodyti paveikslėlius, išgirdus žodžius ar pavadinimus, atpažinti spalvas, dirbti su lipdukais ir kortelėmis, komunikuoti su lėlėmis, žaidimų personažais.*

Mokinys Benas. III klasė

- *Pedagoginio psichologinio vertinimo išvada: Kompleksinis sutrikimas: specifinis pažinimo (mokymosi negalė dėl girdimojo suvokimo ir lingvistinių sutrikimų) ir emocijų, elgesio ir socialinės raidos (savireguliacijos) sutrikimai.*
- *Mokosi pagal adaptuotą pradinio ugdymo (išskyrus meninio ir technologinio ugdymo) programas.*
- *Sunku: visapusiškai bendrauti su bendraamžiais ir mokytojais (dėl dažno agresyvumo, nepaklusnumo, vengimo dirbti), teisingai perrašyti žodžius, reflektuoti žodžius ir tarimą, įvardinti paveikslėlius, dirbti be judesių ir nereikalaujant asmeninio dėmesio.*
- *Gerai sekasi: įsisavinti dalį žodyno receptų, teisingai nurodyti atitinkamus paveikslėlius, kai išgirsta žodžius, atpažinti spalvas, dirbti su lipdukais ir kortelėmis.*

*Čia ir kitur šiame skyriuje pateikiama mokytojų Jurgitos Gerybienės (Tarptautine Amerikos mokykla), Tatjanos Reketienės (Vilniaus Senamiesčio vidurinė mokykla) ir Vidutės Repšienės (Rokiskio raj, Jūžintų Juozo Otto Širvydo vidurinė mokykla) darbo patirtis

Plakatas mankštai „Raidžių mankšta“

Kūno judesiais rodoma raidės forma, garsiai ištariamas raidės pavadinimas. Atlikdami mokytojo nurodymus (pvz., *Show me letter K*), mokiniai kartoja abėcėlę ir fiziškai atsipalaiduoja. Plakatas „Raidžių mankšta“ nuolat kabo klasėje, kol mokiniai išmoka abėcėlę. Vaikai patys gali pasirinkti, kokią raidę jie nori parodyti savo kūnu.

A 	B 	C 	D 	E 	F 	G 	H 	I
J 	K 	L 	M 	N 	O 	P 	Q 	R
S 	T 	U 	V 	W 	X 	Y 	Z 	

Plakatas „Kalėdų eglutė“ ir kortelės

Užduotis	Mokytojo darbo ypatumai
Tema: „Kalėdos“. Žodyno įtvirtinimas. Naudojamos atminties lavinimo žaidimo kortelės (<i>memory cards</i>) arba bet kokios kortelės ar paveikslėliai su daiktais, kurių pavadinimus norime įtvirtinti. Kalėdų eglutės paveikslas (plakatas) pakabinamas ant sienos arba galima nupiešti eglutę lentoje. Vienas mokiny (X) stovi prie eglutės, jo užduotis – užkabinti/prisegti žaislus/papuošalus. (Kortelės pritvirtinamos lipnia juosta arba daugkartinio naudojimo klijavimo guma.) Kiti mokiniai turi po kelias korteles, kuriose pavaizduoti žaislai ar kiti dalykai (pvz., vaisiai). Jie įvardija turimą žaislą ir nuneša jį mokiniui X, kad šis pakabintų žaislą ant eglutės. Jeigu žaislo pavadinimas įvardijamas neteisingai, mokiny X arba kiti mokiniai gali pateikti teisingą pavadinimą. Mokiniai atlieka darbą grupėje, tikslingai vartoja išmokus žodžius. Jei grupėje daug mokinių ar jie turi po kelias korteles, tuomet siekiant mažesnių laiko sąnaudų žaislus kabinti ant eglutės gali du mokiniai. Mokinių vaidmuo – žinovai ir patarėjai, mokytojo vaidmuo – proceso stebėtojas, padėjėjas, vertintojas. Visų mokinių darbas vertinamas žodžiu. 	 Mokytojas padeda specialiųjų poreikių mokiniui, pvz., garsiai kartoja žodžius po to, kai juos ištaria mokiny, kad šis galėtų pasitikslinti, ar teisingai ištarė žodį. Jei mokiny nepamena žaislo pavadinimo, mokytojas padeda prisiminti (pateikia žodžio pradžią ar pan.). Mokytojas paragina dirbti sparčiau ir pagiria už kiekvieną teisingai įvardintą paveikslėlį. Šios veiklos privalumai: - Specialiųjų poreikių mokiniai gauna individualią pagalbą bei nuolatinio asmeninio dėmesio. - Atliekant šią veiklą derinamas girdimasis ir regimasis suvokimas. Mokiniai atlieka veiklą jiems priimtinu tempu. - Vaikai atsipalaiduoja ir noriai žaidžia visi kartu.

Spalvoti paveikslėliai demonstravimui, piešinėliai spalvinimui

Užduotis	Mokytojo darbo ypatumai
Tema „Gyvūnai“.	
1 etapas. Paveikslėlių naudojimas žodynui įtvirtinti. Mokytoja rodo spalvotus gyvūnų paveikslėlius ir klausia kas tai yra. Mokiniai atsako į klausimą, nurodydami gyvūno pavadinimą ir jo spalvą. Vartojami jau žinomi žodžiai.	Grupinė veikla. Mokiniai atsakinėja į klausimus chorui. Specialiųjų poreikių mokiniai pratinasi kalbėti tokiu pat tempu kaip ir kiti mokiniai. Svarbu, kad mokytoja pateiktų aiškų atsakymo modelį. Pvz.: Klausimas: <i>What's this?</i> Atsakymas: <i>It's a blue bird.</i>
2 etapas. Padalomoji medžiaga – gyvūnų piešinėliai, skirti spalvinimui. Mokiniai spalvina gyvūnų piešinėlius ir įvardija jų pavadinimus ir spalvas. Dirbama individualiai. Mokiniai pasirenka spalvinti tuos gyvūnus, kurių pavadinimus išmoko.	Individuali veikla, teikianti galimybių diferencijuotai mokyti ir vertinti mokinius. Kai mokiniai atsakinėja individualiai, galimi ir leistini įvairūs atsakymų variantai.. Pvz.: Klausimas: <i>What's this?</i> Atsakymų variantai: <i>It's a blue bird.</i> <i>It's a bird.</i> <i>A bird.</i> Klausimas: <i>What colour is the bird?</i> Atsakymų variantai: <i>The bird is blue.</i> <i>It's blue.</i> <i>Blue.</i>
3 etapas. Kiti paveikslėliai su tais pačiais gyvūnais, kurių pavadinimus mokėsi. Mokytojas rodo paveikslėlį, vaikai įvardija gyvūną.	Galima paprašyti vaikų pademonstruoti - judesius, imituojančius gyvūno judesius; - gyvūnų garsus (lojimą, miaukimą ir pan.)
	

Fotografijos

Užduotis	Mokytojo darbo ypatumai	
Tema „Mano šeima“. Skaitymo, kalbėjimo ir rašymo gebėjimų ugdymas. Užduotis: apibūdinti šeimą pagal fotografiją atsakant į anketos klausimus. Dirbama grupėmis. Kiekviena grupė gauna komplektą sunumeruotų fotografijų, kuriose pavaizduotos skirtingos šeimos, ir tokių patį skaičių anketų. Fotografijų ir anketų skaičius turi būti toks pat kaip ir mokinių skaičius grupėje. Procesas: - perskaityti anketos klausimus - į klausimus atsakyti žodžiu - užrašyti atsakymus Klausimų pvz.: Anglų k.: 1. <i>Is the family big or small?</i> 2. <i>How many people are there in the family?</i> 3. <i>How many girls can you see?</i> 4. <i>How many boys can you see?</i> 5. <i>Where are they?</i> Prancūzų k.: 1. <i>Est-ce que ta famille est grande ou petite?</i> 2. <i>Combien de personnes il y a dans ta famille?</i> 3. <i>Combien de filles tu peux voir?</i> 4. <i>Combien de garçons tu peux voir?</i> 5. <i>Où sont-ils?</i> Vokiečių k.: 1. <i>Ist die Familie groß oder klein ?</i> 2. <i>Wie viele Personen sind in der Familie?</i> 3. <i>Wie viele Mädchen kannst du sehen?</i> 4. <i>Wie viele Jungen kannst du sehen?</i> 5. <i>Wo sind sie?</i>	Visi kartu apibūdina šeimas, o anketas pildo paeiliui. Kiekvienas mokinys turi galimybę užpildyti anketą. Grupės nariai padeda rašančiajam teisingai atsakyti į klausimus. Specialiųjų poreikių mokiniai gali pasirinkti, kada jie nori pildyti anketą – užduoties pradžioje ar pabaigoje. Jie turi galimybę klausytis kitų grupės narių ir girdėti atsakymų modelį 2 – 3 kartus. Atsakymai gali būti žodžio lygmens arba sakinio lygmens, pvz.: Anglų k.: 1. <i>Is the family big or small?</i> – <i>big</i> – <i>It's big</i> – <i>The family is big</i> Prancūzų k.: 1. <i>Ta famille est grande?</i> - <i>C'est grand</i> - <i>Oui, elle est grande</i> - <i>La famille est grande</i> Vokiečių k.: 1. <i>Ist die Familie groß oder klein?</i> – <i>Groß</i> – <i>Sie ist groß</i> – <i>Die Familie ist groß</i> Tokia užduotis leidžia taikyti individualizavimo principą vertinant mokinių atsakymus.	
Fotografija Nr.1.	Fotografija Nr.2.	Fotografija Nr.3.
		

4.2. Žaidimai (dėlionės, žodžių žaidimai, kamuoliai)

Mokinys Simas. III klasė.

- *Pedagoginio psichologinio vertinimo išvada: Kiti raidos sutrikimai: ribotas intelektas.*
Logopedo išvada: antrinio pobūdžio specifinis kalbos neišsivystymas susijęs su sąvokinio mąstymo plėtojimosi spragomis.
- *Mokosi pagal adaptuotas pradinio ugdymo (išskyrus meninio ir technologinio ugdymo) programas.*
- *Mokymosi sunkumai:*
 - daryti apibendrinimus;
 - apibūdinti paveikslėliuose vaizduojamus daiktus, reiškinius, jų sekas, nes netiksliai regėjimu skiria ir suvokia jų požymius;
 - suvokti žodžių pateiktas instrukcijas, ypač skirtas veiklai su vaizdine medžiaga;
 - įsiminti raidžių bei žodžių tarimą, rašybą; atsiminti perskaitytą žodį, frazę ir pasakyti iš atminties;
 - atsiminti, kad reikia atsinešti darbo priemones;
 - prisiminti rašomas raides, žodžius;
- *Gerai sekasi:*
 - kartais sekasi nurašyti tekstą be klaidų;
 - trumpai papasakoti naudodamasis paveikslėliu, atraminiais žodžiais;
 - kai labai pasistengia, supranta ir vykdo žodines instrukcijas, nuorodas, skirtas žodinei veiklai ir pateiktas gimtąja kalba;
 - atlikti užduotį, pateiktą etapais ir kelis kartus pakartotą;
 - įsisavinti ir suvokti vaizdžiai pateiktą informaciją;
- *Simui būtinas girdimojo ir regimojo suvokimo derinimas bei atminties lavinimas. Rodant konkrečius daiktus, paveikslėlius ir įvardijant juos, Simą galima lengviau išmokyti žodžių, nes jis neblogai suvokia vaizdžiai pateiktą informaciją.*

Dėlionės

Priemonės, veiklos ypatumai

Dėlionė „ABC–gyvatė“ (mediena). Naudojant abėcėlę–gyvatę galima patikrinti, kaip mokiniai išmoko abėcėlę, iš „gyvatės“ raidžių taip pat galima sudėti žodžius ir trumpus sakinius ir taip ugdyti skaitymo ir rašymo gebėjimus. Mokiniam pateikiamas paveikslėlis, pagal kurį jie sudeda žodžius, kuriuos moka. Specialiųjų poreikių mokiniui patartina turėti abėcėlę ant atskiro lapo, į kurį jis galės pasižiūrėti, kai pamirš raidę, kurios reikia ieškoti. Mokinys gali dirbti poroje ar grupėje ir sulaukti paramos iš kitų mokinių.

Dėlionė „ABC“ (kartonas, pasidaro mokiniai). Tai mokinių kūrybiniai darbai. Ant kartono lapo nupiešiamas ir nuspalvinamas didelis paveikslas ir visas lapas padalijamas į tiek dalių, kiek raidžių yra abėcėlėje, o po to lentelėje surašomos visos abėcėlės raidės ir sukarpona į kvadratėlius. Jei dėlionė gerai pasisekusi, galima ją laminuoti arba apklijuoti plačia lipnia juosta apklijuoti ir tik po to sukarpyti į kvadratėlius. Iš raidžių galima sudėti ne tik abėcėlę, bet ir žodžius, sakinius, surasti raidę, iš kurios prasideda žodis. Specialiųjų poreikių mokiniui reikia keletą kartų paaiškinti, kaip atlikti veiksmus, padėti teisingai užrašyti raides. Jei mokiniui per sunku iš karto visą abėcėlę įrašyti į langelius, tuomet tą galima daryti pamažu. Kaskart kai išmokstama nauja raidė, ji įrašoma į iš anksto paruoštą lentelę. Patartina įrašant raidę dar nupiešti daiktą ar gyvūną, kurio pavadinimas prasideda ta raide, ir užrašyti visą žodį.

A	B	C	D	E	F	G
H	I	J	K	L	M	N
O	P	Q	R	S	T	U
V	W	X	Y	Z		

Dėlionė „Traktoriukas su priekabomis“ (kartonas). Dėlionė susideda iš didesnių dalių, ant kurių nupieštas tam tikras gyvūnų skaičius, ir iš mažesnių dalių, ant kurių užrašyti skaičiai. Reikia sudėlioti traktorių su priekabomis, kuriomis vežami įvairiausi gyvūnai. Tokioms dėlionėms papildomų instrukcijų nereikia, ne visi mokiniai orientuojasi, kaip su jomis elgtis. Simas, padedamas mokytojo ir nuolat kartodamas gyvūnų pavadinimus ir skaičius, juos pamažu išmoksta. Galima dirbti poromis.	
Dėlionė „Gyvūnų ratas“ (mediena). Tai medinis apskritimas su gyvūnų paveikslėliais. Jo viduryje išpjauti mažesni apskritimai, ant kurių taip pat nupiešti gyvūnai. Mokiniai dėlioja apskritimus ir kartoja gyvūnų pavadinimus. Sudėję dėlionę, mokiniai ruošia pasakojimus apie vieną gyvūną. Gyvūnai pasirenkami burtų keliu: mediniai apskritimai apverčiami kita puse; vienas grupės narys išsitraukia gyvūną. Pristatę gyvūnus mokiniai rašo trumpus tekstus apie jiems patinkantį gyvūną ir jį nupiešia. Simas geba sudėlioti pats, bet kalbinei daliai jam reikalinga mokytojo ar kito mokinio pagalba. Jis nesiruošia pasakoti apie gyvūną. Tuo metu, kai vyksta grupinis darbas, Simas skaito su mokytoja tekstus, kuriuose aprašomi gyvūnai arba tik suranda tekste gyvūnų pavadinimus ir pasako pavadinimą lietuviškai. Vėliau jis gali vieną iš jų nupiešti ar parašyti vieno gyvūno pavadinimą lentoje. Kai mokiniai pasakoja, jis klausosi. O kai mokiniai rašo pasakojimus apie gyvūnus į savo sąsiuvinius, jis nurašo nuo knygos vieno gyvūno aprašymą. Namuose Simas nupiešia jo mėgstamą gyvūną.	
Dėlionė „Kaladėlės su paveikslėliais“ (mediena). Tai medinės kaladėlės–kvadratai, apklijuoti gyvūnų paveikslėlių dalimis. Ant kiekvieno kvadrato šono nupiešta kito gyvūno dalis. Reikia sudėti kokį nors gyvūną, pvz., kiškį. Priemonė skirta žodynui plėtoti. Šią veiklą tinka atlikti prieš skaitymo ar klausymo užduotis, kai skaitomi ar klausomi tekstai ta pačia tema. Jei mokiniui sunkiai sekasi surasti gyvūno dalių pavadinimus, jis gali pasižiūrėti į paveikslėlį, kuriame pavaizduotas visas gyvūnas. Simas šią dėlionę sudeda žiūrėdamas į paveikslėlį. Jis gali pasakyti gyvūno pavadinimą ir spalvą. Pagiriamas už tai, kas jam sekėsi.	

Žodžių žaidimas *Topwords*

<i>Mokytojo veiklos ypatumai</i>	
Žaidžia 2–4 žaidėjai. Ant žaidimų lentos iš raidžių horizontaliai ir vertikalčiai sudedami žodžiai. Pridėjus ar ant jau esamos raidės uždėjus kitą raidę sudaromi nauji žodžiai. Komandos surinktų taškų skaičius gaunamas sudėjus visas panaudotas raides. Specialiųjų poreikių mokinys gali sudėti tik po vieną žodį. Jis žaidžia su gabesniu mokiniu, galinčiu jam padėti. Užduotį reikia konkretizuoti, pvz.: sudėk kiškio pavadinimą užsienio kalba; sudėk skaičių 5 arba spalvą (raudonas).	

Kamuoliai

<i>Užduotis</i>	<i>Mokytojo veiklos ypatumai</i>
Kamuoliai yra gera priemonė tuo, kad su jais galima žaisti poromis, grupėmis arba su visa klase, jei klasė nedidelė. Mokytojas meta kamuolį ir sako žodį, pvz., daržovės pavadinimą. Mokinys pagauna kamuolį, pakartoja girdėtą žodį, po to pats sugalvoja ir pasako kitą žodį ta pačia tema ir metą kamuolį kitam mokiniui. Mokinys, numetęs kamuolį, eina prie lentos ir užrašo savo pasakytą žodį. Jei mokomasi spalvų pavadinimų, patartina turėti įvairių spalvų kamuoliukų krepšį ir mesti tos spalvos kamuoliuką, kokia spalva įvardijama.	Simui smagu dirbti kartu, bet atlikti šią užduotį jam yra per sunku. Pagavęs kamuolį, jis pakartoja žodį, kurį išgirdo, bet savo žodžio nesugalvoja. Rašyti lentoje jam nereikia. Mokantis spalvų pavadinimų, jam tereikia parodyti spalvoto popieriaus lapą arba spalvotą pieštuką, o tai jis geba.

4.3. Įvairių mokymosi erdvių panaudojimas

<i>Erdvė, priemonės</i>	<i>Mokytojo veiklos ypatumai</i>
Mokyklos kieme. Asfaltas, kreida, spalvota kreida. Abėcėlės, žodyno įtvirtinimas, rašymo gebėjimų ugdymas.	
- Esant šiltam orui, pamoka ar dalis pamokos vyksta mokyklos kieme. Rašome ant asfalto raides ir žodžius spalvota kreida, po to taisome klaidas. Dažniausiai klaidas padeda surasti gabesni klasės draugai, kurie pirmieji atlieka užduotį. Po to visi skaitome garsiai parašytas raides ir žodžius. Pabaigoje dainuojame abėcėlės dainą. - Jeigu pasitaiko saulėta diena, mokiniai savo kūnu vaizduoja raides – šešėlius. Klasės draugai turi atspėti, kas kokią raidę parodė. Kiekvienas vaikas įvertinamas klasės draugų plojimais. Garsiausiai ir ilgiausiai plojimais įvertintas vaikas gauna prizą. Jeigu apsiniaukę, bet nešalta, tą patį darome tik kūnu, be šešėlio.	- Simui reikia priminti ne tik raidžių pavadinimus, bet ir jų rašybą. Todėl jam reikalinga nuolatinė mokytojo arba gabesnio mokinio pagalba. Šios užduoties privalumas yra tai, kad Simas mėgsta rašyti ant asfalto, noriai dainuoja. Dainuojant jam leidžiama žiūrėti į abėcėlę. - Vaizduodamas raides, Simas būna itin išradingas. Jo raidžių šešėliai ne tik išpūdingi, bet ir juokingi, todėl jis susilaukia gausių aplođismentų. Gavęs prizą, Simas būna labai laimingas.
Mokyklos kieme. Neasfaltuota aikštelė, pagaliukai ar akmenukai. Abėcėlės, spalvų bei skaičių mokymas, žodyno įtvirtinimas	
- Raidės. Rašymui panaudojami pagaliukai, kuriuos susiranda mokiniai eidami iki vietos, kur bus atliekama užduotis. Galima raides dėlioti iš akmenukų, bet tai užtrunka ilgiau. Akmenukus tikslinga naudoti tada, kai mokiniui reikia sudėlioti tik 1–5 raides, o ne visą abėcėlę, pavyzdžiui, tik tokias raides, kurių nėra lietuvių kalbos abėcėlėje. - Skaičiai. Aikštelę naudojame kaip lentą. Atliekame sudėties, atimties, daugybos, dalybos veiksmus, ir sprendžiame uždavinius, kuriuos susigalvojame būdami gamtoje. Pvz., suskaičiuoti medžius, augančius netoliese, praskrendančius paukščius, žaidžiančius vaikus, pravažiuojančias mašinas. Tokiu būdu mokomės skaičių, žodžių ir pažįstame aplinką. Kartais išmokstame net tokius žodžius, kurių nėra vadovėlyje, o vaikams smalsu žinoti.	- Simas daug laisvo laiko praleidžia žaisdamas kieme, todėl tokios veiklos jam yra artimos. Jis džiaugiasi tokiu būdu mokymasis raides. - Simas noriai bėga skaičiuoti medžių, tačiau jam sunku užsienio kalba pasakyti skaičių. Paduodu jam korteles su skaičiais, jis suranda tinkamą kortelę ir bando perskaityti skaičių užsienio kalba. Kol kiti vaikai skaičiuoja įvairių rūšių medžius mokytoja su Simu mokosi taisyklingai tarti skaičius.

Spalvos. Rudenį lenktyniaujame „Kas daugiau klevo lapų surinks per minutę?“. Imdami klevo lapą mokiniai privalo pasakyti lapo spalvą. Galima organizuoti individualų, porinį arba grupinį darbą.		Simas dažnai būna lapų rinkimo varžybų nugalėtoju. Tačiau, kai reikia suskaičiuoti lapus užsienio kalba, jis pats suskaičiuoja tik iki penkių, todėl jam reikia padėti.
Poilsiavietėje. Projektas <i>I can do it</i> (Aš moku.). Dažniausiai vykstame į mokyklos poilsiavietę prie upės arba į poilsiavietę prie ežero. Užtrunkame apie 3 val., bet pristatome viską, ką išmokstame per metus: dainuojame, skanduojuame, žaidžiame, vaidiname. Kartais dalyvauja mokyklos vadovai, pradinukų mokytoja, mokinių tėvai. Pietums kepame dešreles ant laužo, užsienio kalba kalbame apie maistą. Mokiniai gauna prizus. Jie būna laimingi, nes įsitikina patys, kad per metus nemažai išmoko.		- Mokytis gamtoje Simui visada patinka. Projekto metu Simas ypač laimingas, nes jau nebereikia daugiau mokytis, reikia tik parodyti, ką geriausiai moka. - Specialiųjų poreikių mokiniai įtraukiami į šio projekto veiklas pagal jų gebėjimus.
Klasėje ir lauke. Mokymas visais pojūčiais: tarimas ir judesys/pantomima. Mankšta daroma ir klasėje, ir mokyklos kieme. Pvz.: mokantis žodį „bėgti“, mokiniai ištaria žodį ir atlieka veiksmą – bėga. Panašiai galima mokytis visų veiksmazodžių, pvz., „šokti“, „dainuoti“, „mankštintis“. Veiksmai atliekami daug kartų. Pabaigoje svarbu pasidžiaugti, pagirti save ir atsisveikinti. Pvz.:		Simas labai noriai atlieka tokio pobūdžio užduotis. Išmokyti pasakyti žodį ir kartu atlikti veiksmą Simui pasisekė tik tada, kai su juo buvo daug dirbta papildomai. Vėliau jis jau nebepamiršdavo ir galėdavo kartu su kitais mokiniiais pasakyti žodžius ir parodyti veiksmus.
<i>I am cool. Are you cool? Yes! Yes! Yes! Wonderful! Wonderful! Thanks! Thanks! See you later! See you later!</i>	<i>J'ai froid. As-tu froid? Oui, oui, oui Formidable! Formidable! Merci! Merci! A bientôt! A bientôt!</i>	<i>Ich bin cool. Bist du cool? Ja! Logo! Ja! Wunderbar! Wunderbar! Danke schön! Danke schön! Auf Wiedersehen! Auf Wiedersehen!</i>

4.4. Mokinių kuriamos mokymosi priemonės

Projektas „Snaigės su vardais“

<i>Priemonės, užduotis</i>	<i>Mokytojo veiklos ypatumai</i>
Tema „Kalėdos“. Snaigių karpymas. Mokiniai gauna po vieną sulankstytą baltą ar spalvotą lapą, ant kurio nupieštas snaigės trafaretas. Mokiniai gali piešti savo trafaretus. Pirmiausia pieštuku užtušuojamos kerpamos zonos, po to snaigės iškerpamos. Darbas atliekamas grojant Kalėdinei dainelei. Snaigės pakabinamos ant lentos, lango ar eglutės. Snaigėms galima duoti vardus užsienio kalba ir juos užrašyti ant snaigių įvairiomis spalvomis. 	Specialiųjų poreikių mokiniai pasirinktinai spalvina arba karmo snaigę, priklausomai nuo emocinės buklės. Visos šios veiklos lavina smulkiąją motoriką. Veikla tinka atsipalaiduoti ir/ar nusiraminti dirbant individualiai.

Siuvinėjimas be adatų

<i>Priemonės, užduotis</i>	<i>Mokytojo veiklos ypatumai</i>
Ant kartono nupieštas koks nors gyvūnas arba daiktas. Piešinio kontūrai išbadomi ylyte. Tokiu būdu atsiranda skylutės, į kurias veriamas storas spalvotas vilnonis siūlas su plastmasiniu antgaliu arba plastmasinė adata. Jei piešinys labai didelis, vietoje siūlų galima naudoti įvairių spalvų batų raištelius. Siuvinėdamas mokinys gali pusbalsiu kartoti klausimus ar atsakymus, kuriuos jam pasako mokytojas, pvz.: <i>Kas tai? Tai namas. Koks tai namas? Tai – didelis (oranžinis) namas.</i> Po to klausimus užduoda mokinys. Jei vaikui sunku atsakyti – mokytojas jam padeda. Šis metodas naudojamas kalbėjimo įgūdžiams įtvirtinti, taip pat smulkiosios motorikos lavinimui, dėmesio koncentravimui. 	Priemonę darbui gali pasiruošti pats mokinys. Darbo instrukcija pateikiama žodžiu. Jeigu mokinys nesupranta, tuomet jam parodoma, kaip atlikti veiksmus. Mokinys sugalvoja ir užrašo gyvūno arba daikto pavadinimą kitoje kartono pusėje. Mokinys savo darbėlį pristato visai klasei. Jis pasako, kas tai yra, kokio dydžio (didelis ar mažas), kokios spalvos. Po to mokinys gali savo darbėlį pasilikti sau prisiminimui arba kaupti savo užsienio kalbos aplanke (<i>Portfolio</i>). Tokią priemonę dar galima panaudoti kartojant mokomąją medžiagą.

Projektas „Mieste“

Mokinys Erikas, IV klasė. • <i>Pedagoginio psichologinio vertinimo išvada: Specifiniai pažinimo sutrikimai: mokymosi negalė dėl girdimojo suvokimo ir lingvistinių sutrikimų.</i> • <i>Mokosi pagal modifikuotas kalbų (lietuvių ir užsienio) bendrąsias pradinio ugdymo programas.</i> • <i>Mokymosi sunkumai:</i> - <i>Skaitymas balsu. Stengiuosi duoti kuo trumpesnius, paprastesnius ir pasikartojančius sakinius.</i> - <i>Kalbėjimas, artikuliacija. Reikia visada padėti, pataisyti, pagirti ir padrąsinti.</i> - <i>Klasės draugai ne visada tolerantiški jo atžvilgiu. Jaučiamas lengvas susierzinimas dėl jo lėtumo. Tokiose situacijose Erikas jaučiasi nesaugus ir tai mažina jo pasitikėjimą savimi. Stengiuosi nukreipti vaikų dėmesį kitur, užduodama kokį nors klausimą, po to grįžtu prie Eriko ir dirbu su juo.</i> • <i>Gerai sekasi:</i> - <i>Klausymas. Nepamirštu jį pagirti, nes tada jis jaučiasi gerai.</i> - <i>Darbštus, stengiasi atlikti viską iki galo. Būna patenkintas savimi, kai jo žinios pranoksta draugų arba kai laimi kokį žaidimą. Tai leidžia atkreipti į save dėmesį ir laimėti draugų palankumą.</i>
--

<i>Priemonės, užduotis</i>	<i>Mokytojo veiklos ypatumai</i>
1 dalis: „Miesto planas“. Ant sienos kabo miesto planas. Mokytoja trumpai pristato miestą ir pagrindinius objektus. Mokiniam skiriama užduotis: sukurti savo miestą, nupiešti jo planą, aprašyti ir pristatyti klasei. Tikslas – įtvirtinti leksines ir gramatines konstrukcijas, pvz., <i>Dans ma ville il y a... Dans ma ville il n'y a pas...</i> (Mano mieste yra... Mano mieste nėra...) <i>Je vais...</i> (Aš einu į ...). Miesto	Ši užduotis yra individuali. Darbas poromis taip pat įmanomas, bet tada reikia Erikui parinkti tolerantišką, ramų klasės draugą. Šios užduoties privalumas yra tai, kad visi vaikai užimti savo veikla, bet tuo pat metu jie girdi, kaip mokytoja užduoda

pavadinimas siejamas su vaiko vardu, pvz., Albertas kuria miestą pavadinimu Albertville (*ville* prancūziškai „miestas“). Kol vaikai piešia savo miestą, mokytojas vaikšto po klasę ir užduoda klausimus *Qu'est-ce que to dessines?* (Ką tu pieši?) arba *Qu'est-ce que c'est* (Kas čia?) Mokiniai atsako.

2 dalis: „Pasivaikščiojimas po miestą“.

- Klasėje iškabinami paveikslėliai vaizduojantys įvairias miesto vietas. Vaikai turi kelias minutes apeiti klasę ir įsidėmėti, kur kas yra. Mokytojas sako: *Je vais au cinéma.* (Aš einu į kiną), o vaikai turi surasti reikiamą paveikslėlį ir prie jo nubėgti.
- Vėliau galima paminėti dvi ar tris vietas iš eilės, pvz., *Je vais à l'école, au café et à la maison.* (Aš einu į mokyklą, kavinę ir namo). Vaikai turi bėgti prie visų trijų paveikslėlių tokia tvarka, kokia jie buvo paminėti.
- Po to vaikai patys gali sakyti, kur jie eina, o klasės draugai ir mokytoja vykdo jų komandas.
- Kitose pamokose galima įtraukti transporto priemones. Mokytojas sako: *Je vais à l'école en voiture.* (Aš važiuoju į mokyklą automobiliu.) Vaikai vaizduoja, kad vairuoja automobilį ir bėga prie nurodyto paveikslėlio. Vaikai gali atsinešti iš namų savo žaislus – transporto priemones ir juos panaudoti atlikdami šią veiklą.

klausimus visiems mokiniams paeiliui ir kaip mokiniai į juos atsako. Erikas gali atsakyti į klausimus jam patogiu tempu, ir tai netrikdo kitų mokinių. Kiekvienas atsakęs į klausimą turi būti pagirtas.

Pradinių klasių vaikams svarbu atlikti kuo įvairesnių mokymosi veiklų ir ypač naudinga judėti. Psichologiškai yra svarbu, kad Erikas taip pat spėtų kartu su kitais klasės draugais. Šis „Pasivaikščiojimas po miestą“ toks linksmas, kad vaikai pamiršta apie tarpusavio konkurenciją. Atliekant šią veiklą, mokytojas turi ypač atidžiai valdyti klasę, kad būtų išvengta traumų.

4.5. Garso įrašai – dainelės

<i>Priemonės, užduotis</i>	<i>Mokytojo veiklos ypatumai</i>
Reikalinga: dainelės įrašas ir tekstas su tuščiais langeliais piešiniais. Mokiniai klauso dainelės apie chameleoną, kuris prisiderina prie įvairių daiktų, ir seka dainelės tekstą. Po to mokiniams skiriama užduotis: klausantis dainelės nupiešti tam tikros spalvos daiktus, paminėtus dainelėje. Kol vaikai piešia, mokytojas vaikšto po klasę ir užduoda klausimus „Ką tu pieši?“ arba „Kokios spalvos yra?“ Kai vaikai išklauso dainelę ir atlieka nurodytas užduotis, jie dainuoja dainelę kartu su įrašu. Vaikams smagu ir lengva dainuoti, nes jie supranta dainelės turinį. Tokio tipo užduotys gali būti atliekamos su bet kokia užsienio kalbos mokymui skirta dainele.	Šios užduoties nereikia aiškinti, nes mokiniai gavę kopijas su dainos žodžiais ir tuščiais langeliais supranta, ką reikia daryti. Stipresnieji mokiniai padeda Erikui išversti dainelės žodžius. Dainelių privalumas yra tai, kad besikartojantys žodžiai ir frazės, rimas ir muzikinis ritmas padeda lengviau įsisavinti gramatinės ir leksinės struktūras, o tai ypač naudinga tiems vaikams, kuriems sunku susikaupti ir išlaikyti dėmesį ar lėčiau suvokiantiems ir dirbantiems vaikams. Erikas turi artikuliacijos problemų, todėl jam daug smagiau dainuoti kartu su visa klase, nei kalbėti vienam prieš klasę. Jis jaučiasi saugiau ir geriau, jam lengviau save išreikšti.

5. INFORMACINIŲ KOMUNIKACINIŲ TECHNOLOGIJŲ TAIKYMAS

Naujų informacinių technologijų naudojimas per pamokas jau yra savaime suprantamas dalykas šiuolaikinėje mokykloje. Kompiuterio naudojimas užsienio kalbos pamokose padeda žaidimo forma greičiau ir efektyviau perteikti mokomąją medžiagą bei ugdo moksleivių informacijos paieškos ir mokymosi mokytis gebėjimus. Naudojantis kompiuteriu mokymas ir mokymasis tampa įdomesnis, dinamiškesnis, labiau individualizuotas.

Šiame skyriuje pateikiama pavyzdžių, kaip ankstyvojo užsienio kalbos mokymo procese taikomos mokomosios kompiuterinės programos (MKP), internetiniai ištekliai, daugialypė terpė, aptariama, kaip į ugdymo procesą įtraukiami specialiųjų poreikių mokiniai.

5.1. Mokomosios kompiuterinės programos (MKP)

Užsienio kalbos mokomosiose kompiuterinėse programose (MKP) apstu pratimų, kurie lavina klausymo, kalbėjimo, skaitymo bei rašymo gebėjimus. Gerais metodiniais parengtos MKP atveria puikias galimybes vaikų tobulėjimui, kelia jų motyvaciją mokytis ir lengvina mokytojo darbą. Žaidimų forma parengtos MKP sukelia teigiamas emocijas, todėl nauja medžiaga daug lengviau suvokiama ir įsimenama. Moksleivis dažnai girdi paskatinimus, pagyrimus, nuorodas užsienio kalba. Nuolat girdėdamas tas pačias frazes moksleivis prie jų įpranta ir įsidėmi jų reikšmės. Vertinamųjų frazių intonacija dažnai padeda vaikui pačiam suvokti ar jis teisingai ar klaidingai atliko užduotis. Per kelias pamokas moksleiviai perpranta MKP valdymo sistemą ir užduočių rūšis.

Moksleivių mėgiama MKP yra „miniLÜK“ (vokiečių/anglų kalbos leksika) (http://www.luek.de/NAVIGATION/Uebersicht_LUEK/_westermann_multimedia.html), skirta žodyno plėtojimui bei klausymo gebėjimų ugdymui. Šioje MKP yra daug įdomių žaidimų, kurie žingsnis po žingsnio padeda įtvirtinti naują žodyną ir suteikia moksleiviams didžiulį malonumą mokytis užsienio kalbos. Ypač patrauklu yra tai, kad „LÜK“ principu moksleiviai gali patys patikrinti savo atliktus pratimus ir iškart sužinoti rezultatus. Internetu galima išbandyti šios programos demonstracines versijas anglų ir vokiečių kalba.

Iš mokytojų darbo patirties*:

Mokinys Laurynas. III klasė.

- *Pedagoginio psichologinio vertinimo išvada: Kompleksinis sutrikimas: specifiniai pažinimo (mokymosi negalė dėl girdimojo suvokimo ir lingvistinių sutrikimų) ir emocijų, elgesio ir socialinės raidos (savireguliacijos) sutrikimų.*
- *Mokosi pagal adaptuotas pradinio ugdymo (išskyrus meninio ir technologinio ugdymo) programas. Teikiama logopedo ir specialiojo pedagogo pagalba.*
- *Mokymosi sunkumai:*
 - *sukaupti ir išlaikyti dėmesį, nuosekliai atlikti užduotis, dirbti normaliu tempu;*
 - *skirti garsus; suvokti informaciją;*
 - *atsakyti į klausimus fraze ar sakiniu; aiškiai tarti, kalbėti;*
- *Gera sekasi:*
 - *reaguoti į paliepimus, nurodymus atliekant veiksmus;*
 - *įsisavinti medžiagą dainuojant, žaidžiant mokomuosius žaidimus, ypač judriuosius;*
 - *darbas prie kompiuterio, virtualieji mokomieji žaidimai;*
 - *suvokti kompiuterinių žaidimų frazes, skirti garsus, skiemenis, atpažinti žodžių seką;*
 - *taisyklingai pasakyti frazes, kurias girdi kiekvieną pamoką;*
- *Laurynas labai džiaugiasi, kai jam pavyksta atlikti užduotis. Svarbu jį pagirti, padėkoti, akcentuoti jo sėkmę, nes tuomet jis labiau susikoncentruoja ir stengiasi dirbti be mokytojos pagalbos.*

*Šiame skyriuje pateikiama mokytojos Odetos Žakienės (Vilniaus Petro Vileišio pagrindinė mokykla) darbo patirtis

Užduotis	Mokytojo darbo ypatumai
Žodyno plėtojimo ir klausymo užduotys. Tema: Gyvūnai	
A dalis. Surasti piešinyje aktyvuotus teminius žodžius, išgirsti ir įsidėmėti jų reikšmės užsienio kalba. Mokinys ieško gyvūnų, paspausdamas ant aktyvuoto piešinio išgirsta jo pavadinimą užsienio kalba. Galima aktyvuoti žodžio rašybą.	Paveikslėlyje yra 6 aktyvuoti žodžiai, Laurynas gali klausytis žodžių tarimo tiek kartų, kiek jis nori. Ši užduotis yra įdomi, nes vaikas ne tik mato ir girdi žodžius, bet ir gali atlikti šią užduotį neribojamas laiko. Norėdama įsitikinti, ar visi žodžiai, kuriuos jis mato ir girdi, jam yra aiškūs, paprašau išversti juos į gimtąją kalbą.
B dalis. Išgirdus klausimą <i>Wo ist der Tiger/ der Löwe...</i> (Kur yra tigras / liūtas...) paspausti ant reikiamo piešinėlio. Įtvirtinti struktūras: <i>Zeig auf....</i> (Parodyk...), <i>Wo ist...?</i> (Kur yra...?).	Moksleivis mato dalį A piešinio, stengiasi prisiminti išgirstų žodžių reikšmės ir išrinkti teisingą paveikslėlį. Du kartus suklydus programa automatiškai parodo teisingą variantą. Jeigu moksleivis žodžių nepamena, galima grįžti į A dalį ir juos įtvirtinti. Padėdu Laurynui parodydama jam panašų piešinėlį ir paklausiu, gal tai panašūs gyvūnai.
C dalis. Pasirinkti piešinėlį, išgirsti keturis reikšmių variantus ir tinkamos reikšmės garsiakalbį perstumti šalia paveikslėlio. Pakartoti ir įtvirtinti 6 gyvūnų pavadinimus bei lavinti moksleivio klausą. Moksleivis gali klausyti žodžių kiek nori kartų. Jei po dviejų pirmų A ir B etapų vaikui vis dar sunku išgirsto žodžio reikšmę teisingai sujungti su paveikslėliu, tuomet galima į pagalbą pasitelkti korteles, pantomimą, vertimą.	Laurynui ypač svarbu kaitalioti veiklą, todėl jis lengvai reaguoja į užduočių kaitaliojimą. Šioje dalyje galima savikontrolė: neteisingiems paveikslėliams priskyrus išgirstus žodžius negalima sudėti vientisos figūros. Tuomet galima grįžti atgal ir likusias klaidas ištaisyti (teisingi variantai lieka savo vietose). Ši dalis ypač gera, jei vaikas dirba individualiai, nes jis gali pats save patikrinti.
D dalis. Paveikslėlyje ieškoti aktyvuotų piešinių, išgirsti gyvūno pavadinimą sakinyje. Išgirdus sakinį nurodyti teisingą paveikslėlį. Išgirsti atliekamų veiksmų pavadinimus (veiksmažodžius) ir susieti su paveikslėliais. Įtvirtinti struktūras: <i>Wer trinkt / brüllt / füttert / frisst?</i> (Kas geria / riaumoja / šeria / ėda?).	Po kiekvieno teisingo pasirinkimo moksleivis girdi pagyrimus <i>Tolle Leistung! Ich bin beeindruckt! Sehr gut! Das ist richtig! Mach weiter so!</i> (Puikus rezultatas! Aš sužavėtas! Labai gerai! Teisingai! Taip ir toliau!). Nuolat klausiu Lauryno ar jam viskas aišku. Dažnai pantomima paaiškinu naujų žodžių reikšmes.
E dalis. Puzzle žaidimas: sudėlioti gyvūną ir išgirsti jo pavadinimą. Moksleivis mato paveikslėlį ir girdi klausimą: <i>Ist das ein Löwe?...</i> (Ar tai liūtas?). Jis turi pasirinkti vieną iš dviejų atsakymo variantų: <i>Ja, ist es</i> arba <i>Nein, ist es nicht</i> . Moksleivis mato paveikslėlį ir du garsiakalbius. Išklausęs abiejų garsiakalbių teksto jis turi pasirinkti teisingą variantą, atitinkantį paveikslėlio reikšmę.	Kai Laurynas dėlioja paveikslėlį, paklausiu, koks gyvūnas čia gali būti paslėptas. Jei jis nesupranta užduoties, paklausiu, ką – jo manymu – reikia padaryti. Jei jo spėjimai teisingi, būtinai pagiriu, o jei ne, paaiškinu užduotį ir padėdu ją atlikti. Jei matau, kad Laurynas neišgirdo žodžio, patariu dar kartą išklausyti. Paklausiu, ką žodžiai reiškia lietuvių kalba.
	

5.2. Internetiniai ištekliai

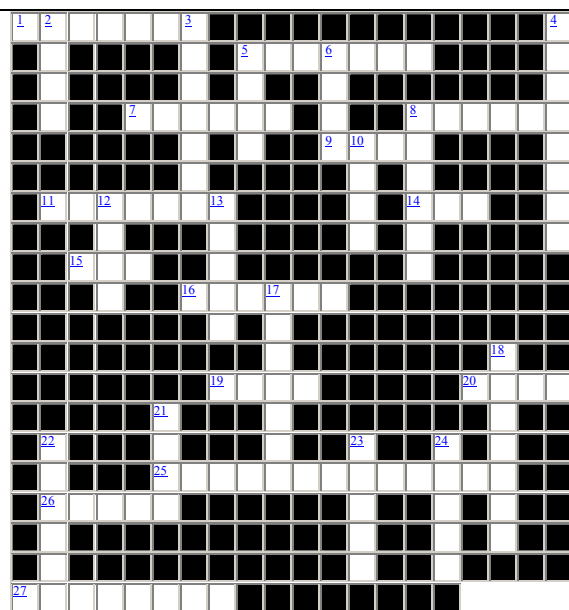
Interneto galimybės mokant užsienio kalbų yra plačios, svarbiausia parinkti tinkamas užduotis, kurios atitiktų vaikų galimybes ir poreikius. Darbas prie kompiuterio šiuolaikiniam moksleiviui yra priimtinas ir įdomus, todėl jis mielai atlieka įvairaus pobūdžio internetines (*online*) užduotis. Ieškant tinkamų užduočių svarbu pasirinkti vieną temą, kuri apimtų įvairias integruotas užduotis, skatinančias mokymąsi visais pojūčiais ir lavinančias visapusiškus mokinio gebėjimus.

Užduotis	Mokytojo darbo ypatumai
http://www.philipp-maus.de/start.html	
A. Surasti temą <i>Das ABC der Tiere</i>. (Gyvūnų ABC) ir parašyti, kokie gyvūnai slepiasi po raidėmis: E, I, P, Z. Lavinami kompiuteriniai įgūdžiai, klausymo ir skaitymo gebėjimai žodžio lygmeniu: <i>Ente, Igel, Papagei, Zebra</i> (Antis, ežys, papūga, zebros). Moksleivis mato abėcėlę, turi išsirinkti reikiamą raidę, kurią paspaudus atsiranda gyvūnas, kurio pavadinimas prasideda ta raide. Dar kartą paspaudus matoma gyvūno pavadinimo rašytinė forma. Žodžio tarimo moksleivis negirdi, tik mato. Raidei virstant gyvūnu groja muzika.	Kad būtų lengviau ir greičiau visi internetiniai šaltiniai yra išsaugoti kompiuteryje ir mokiniams nebereikia patiems rinkti ilgo internetinio adreso. Šiame pratime pirmiausia paprašau moksleivio surasti reikiamą abėcėlės raidę, kai ji yra aktyvuojama, paklausu Lauryno gal jis žino kaip tas gyvūnas galėtų skambėti vokiškai (parenku žodžius, kurių skambėjimas panašus į lietuvių kalbą) ir būtinai pagiriu, jeigu spėjimas yra teisingas.
	
B. Surasti temą <i>Wir spielen</i> (Mes žaidžiame) ir dėlionę <i>Puzzle</i>. Moksleivis turi sudėti gyvūną, parašyti jo pavadinimą ir veiksmo, kurį atlieka gyvūnas, pavadinimą. Lavinama koncentracija, mokomasi skaityti ir rašyti žodžius <i>Maus</i> (Pelė) ir <i>schwimmt</i> (Plaukia).	Paaškinu užduotį ir padedu surasti reikiamą temą. Jeigu sunkiai sekasi dėlioti paveikslėlį, patariu, kur reikia nutempti kelias dalis. Kadangi žodžių rašyba nėra aktyvuota, padedu Laurynui teisingai parašyti šiuos du žodžius.
C. Surasti temą <i>Wir machen Musik</i> (Mes muzikuojame) ir dainelę <i>Der Hase Hoppel</i> (Kiškis Hoppel). Paklausyti dainelės ir parašyti, kas kartu šokinėja su kiškiu Hoppel. Lavinami klausymo gebėjimai, mokomasi perrašyti žodžius <i>Kinder</i> (Vaikai) ir <i>Hase</i> (Kiškis).	Klausydamas dainelės moksleivis mato dainelės tekstą ir paveikslukus. Kad būtų lengviau suprasti dainelės tekstą kai kuriuos turinio žodžius pavaizduoju pantomima.
http://www.wdrmaus.de	
A. Surasti temą <i>Ausmalbilder</i> (Spalvinimo paveikslėliai), surasti paveikslėlį, kuriame pelė piešia dramblių ir parašyti paveikslėlio pavadinimą. Sutelkiamas dėmesys, skaitoma ir rašoma sakinio lygmeniu: <i>Maus malt Elefanten</i> (Pelė piešia dramblių).	Patariu, kaip surasti reikiamą temą. Patikrinu, ar išrinko teisingą paveikslėlio pavadinimą ir padedu išsiaiškinti sakinio reikšmę. Kadangi Laurynui sunkiai sekasi rašyti, pati parašau sąsiuvinyje sakinį didelėmis raidėmis, kurį jis stengiasi perrašyti savo ranka.

B. Moksleivis gauna iš mokytojos nenuspalvintą piešinėlį, kurį rado (A) dalyje ir turi nuspalvinti dramblių ir pelę tokiomis spalvomis, kaip yra originale (Jeigu yra klasėje galimybė atsispausdinti paveikslėlį iš interneto, tuomet moksleivis gali tai pats padaryti). Lavinama koncentracija ir koordinacija. Įtvirtinami spalvų pavadinimai. Ant stalo guli 7 spalvų pieštukai ir 3 kortelės su vokiškais spalvų pavadinimais. Garsiai perskaitau 3 kortelių žodžius vokiškai.	Paprašau Lauryno išrinkti tik 3 reikalingus pieštukus ir priskirti jiems korteles su vokiškai parašytais žodžiais.
C. Surasti temą <i>Mausspiele</i> (Pelės žaidimai) ir žaidimą <i>Stern–Rodeln</i> (Žvaigždė – važinėjimas rogutėmis). Moksleivis turi surinkti kuo daugiau žvaigždžių ir pasakyti, kokius gyvūnus jis pastebėjo žaidimo metu. Kompiuterinių įgūdžių, koncentracijos ir koordinacijos lavinimas. Žodžių <i>Ente, Elefant, Maus</i> (antis, dramblys, pelė) reikšmės ir tarimo įtvirtinimas.	Paaiškinu, kaip žaisti žaidimą ir į ką sutelkti dėmesį. Už kiekvieną žvaigždę pagiriu. Žaidimo pabaigoje paklausiu kokius gyvūnus matė (iš 6 kortelių su gyvūnais turi išrinkti 3, kuriuos pastebėjo žaidimo metu) ir paprašau pasakyti jų pavadinimus vokiškai. Jeigu vokiško žodžio nepamena, paklausiu: <i>Ist das ein Elefant?</i> – <i>Ja / Nein</i> (Ar tai dramblys? – Taip / Ne).
D. Pasirinkti temą <i>Die Mauskarten</i> (Pelės atvirukai), surasti atviruką, kuriame pelė, dramblys ir antis groja instrumentais. Paklausti ir pasakyti, kokio stiliaus muziką jie išgirdo: <i>Klassische oder Rock Musik</i> (Klasikinę ar roko muziką?). Įtvirtinti žodžius <i>Maus, Elefant ir Ente</i> ir įvesti naujus žodžius <i>Klassische und Rock Musik</i>. Lavinti klausą, koncentraciją.	Paaiškinu užduotį, stebiu Lauryno informacijos ieškojimo procesą, jeigu reikia – padedu surasti reikiamą atviruką. Paklausiu, kokios stiliaus muzika jam patinka? Ar yra girdėjęs klasikinę ir roko muziką? Abu garsiai pakartojame senus ir naujus žodžius.
E. Pasirinkti temą <i>Die Mauskarten</i>, išsirinkti atviruką ir nusiųsti jį mokytojai elektroniniu paštu. Ugdomi informaciniai komunikaciniai gebėjimai, mokomasi rašyti žinomų gyvūnų pavadinimus. Skaitomos nuorodos: <i>Dein Name / Name des Empfängers / Deine E-Mail Adresse / E-Mail Adresse des Empfängers / Titel der Postkarte / Was soll auf der Postkarte stehen?</i> (Tavo vardas / Gavėjo vardas / Tavo elektroninio pašto adresas / Gavėjo elektroninio pašto adresas / Atviruko pavadinimas / Kas turėtų būti parašyta atviruke?). 	Dauguma vaikų moka rašyti elektroninius laiškus, todėl pačios sistemos aiškinti nebereikia. Svarbiausia supažindinti su internetinėmis svetainėmis, iš kurių jie gali išsiųsti elektroninius atvirukus su tekstu užsienio kalba. Laurynui spausdinti klaviatūra sekasi kur kas geriau nei rašyti šašiuvinėje, todėl jis mielai atlieka tokias užduotis. Pirmiausia Laurynas išsirenka atviruką, pasižiūri, kas nutinka, kai jį aktyvuoja ir papasakoja man. Žinomus žodžius pats pasako vokiškai. Po to supažįstame su nuorodomis, išsiaiškiname, ką jos reiškia. Kadangi kai kuriuos žodžius jis gali nuspėti intuityviai ir pasakyti, kokią informaciją kur reikia užpildyti, būtinai jį pagiriu ir paskatinu dirbti toliau. Kai užpildomi pagrindiniai laukeliai, kartu pamąstome, kaip būtų galima pradėti rašyti laišką. Laiške Laurynas išvardija gyvūnus, kurių pavadinimus žino vokiškai. Kad būtų lengviau parašyti juos teisingai, leidžiu naudotis užrašais ir kortelėmis.

Surasti temą *DaF-Übungsmaterialien* (DaF–pratimų medžiaga), *Tierisches* (Apie gyvūnus), pasirinkti potemę *Tiere* (Gyvūnai) ir parašyti pagal skaitomą aprašymą, kokie gyvūnai slepiasi kryžiažodyje po 13, 18 ir 23 skaičiais. Tikslai : žodžių *Tiger*, *Papagei*, *Zebra* (tigras, papūga, zebra) įtvirtinimas, skaitymo gebėjimų lavinimas, rašymo gebėjimų lavinimas spausdinant žodžius kryžiažodyje.

Kadangi Laurynas dar nemoka laisvai skaityti, perskaitau jam gyvūno aprašymą, paklausiu ar suprato, jei ne – pantomima paaiškinu arba išverčiu sakinį. Kai pagal aprašymą Laurynas atspėja gyvūno pavadinimą ir pasako jį vokiškai, tada pats įveda tą žodį į kryžiažodžio laukelius. Parenku tuos žodžius, kuriuos moksleivis jau moka arba yra girdėjęs.

Pavyzdys.

Senkrecht (vertikaliai):

13. Eine gefährliche Katze (pavojinga katė).

18. Er ist bunt und kann sprechen lernen.
(Ji yra marga ir gali kalbėti).

23. Es ist gestreift. (Jis yra dryžuotas).

5.3. Interaktyvi lenta

Interaktyvi lenta – tai tradicinės mokyklinės lentos ir naujausių technologijų derinys. Interaktyvią lentą, kuri yra prijungiamą prie kompiuterio ir turi programinę įrangą, galima valdyti paspaudžiant ranka reikiamą vietą tiesiog pačioje lentoje. Atlikti užduotis interaktyvioje lentoje mokiniams labai patinka, nes tai yra netradicinė veikla, kuri motyvuoja mokytis, suaktyvina veiklą. Interaktyvios lentos naudojimo privalumai:

- lentoje galima rašyti, piešti, braižyti elektroniniu pieštuku ar net ranka; galima stumdyti, pernešti vaizduojamus objektus;
- per pamoką ranka rašytus užrašus galima išsaugoti skaitmeniniu formatu ir panaudoti vėlesnėse pamokose;
- lenta yra nenuobodi, spalvinga priemonė, joje yra įvairiaspalviai elektroniniai pieštukai;
- galima organizuoti įvairaus tipo veiklas: valdyti kompiuterines programas, klausyti garso ir vaizdo įrašų, stebėti dëlionę ar spręsti problemą, daryti pamokų ar jų fragmentų įrašus ir pan.;
- panaudojant užsklandą, sudėtingesnes užduotis galima pateikti etapais, nuolat paaiškinant, ką daryti toliau. Vadovėlyje ar pratybų sąsiuvinyje vaikai dažnai neįdėmiai perskaityto užduotį, pamiršta užduoties etapus, jiems būna sunku laikytis etapų eiliškumo.

Iš mokytojų darbo patirties*:

Mokinė Karolina, II klasė.

- Pedagoginio psichologinio vertinimo išvada: Specifiniai pažinimo sutrikimai: kompleksinė mokymosi negalė dėl regimojo suvokimo ir atminties sutrikimų.
- Mokosi pagal modifikuotas pradinio ugdymo (išskyrus meninio ir technologinio ugdymo) programas. Teikiama specialiojo pedagogo pagalba.
- Mokymosi sunkumai:
 - įsiminti garsinę ir vaizdinę informaciją,
 - greitai įsiminti informaciją bei ją atgaminti, panaudoti (pasakyti, parašyti);
 - nusiteikti darbui ir atlikti užduotis iki galo.
- Gerai sekasi:
 - mokytis žodžių bei dainelių, tačiau tik mokytojai padedant;
 - bendrauti su mokiniais: vaikai toleruoja Karolinos savitumą, ji turi draugų, kurie ją globoja.
- Svarbu pagirti Karoliną už atliktą veiklą, padėkoti jai, nuolat pabrėžti, kad jai sekasi puikiai.

Mokinys Tomas, III klasė.

- Pedagoginio psichologinio vertinimo išvada: specifiniai pažinimo sutrikimai (girdimojo suvokimo ir lingvistiniai sutrikimai)..
- Mokosi pagal modifikuotas kalbų (lietuvių ir užsienio) bendrąsias pradinio ugdymo programas.
- Mokymosi sunkumai:
 - išgirsti atskirus kalbos garsus bei žodžius;
 - suvokti kalbą, suprasti instrukcijas;
 - tiksliai perrašyti (nurašyti) tekstą ar atskirus žodžius.
- Gerai sekasi:
 - skaityti trumpus tekstinius pranešimus;
 - dirbti individualiai;
 - atlikti užduotis, kuriose galima pasirinkti atsakymo variantą arba pasitaisyti.
- Nuolat pagiriu Tomą, nes jis didžiuojasi savo atliktomis užduotimis, mielai jas parodo klasės mokytojai bei savo tėvams, ir tai motyvuoja jį kitoms užduotims.

* Šiame skyriuje pateikiama mokytojų Audronės Elenos Šalomsienės, Jolantos Žygienės (Kauno Panemunės pradinė mokykla) darbo patirtis

Integruotos užduotys

Užduotis	Mokytojo darbo ypatumai
Išgirk ir įsimink spalvą. Nuspalvink atitinkama spalva. Surask spalvos pavadinimą. Užduoties tikslai: Pristatyti trijų spalvų pavadinimus. Lavinti klausymo gebėjimus. Lavinti skaitymo įgūdžius. Lavinti regimąjį suvokimą erdvės	Interaktyvioje lentoje pateikiami trys spalvoti paveikslėliai: žalias medžio lapas; mėlynas žibutės žiedas; raudonas obuolys. Kiekvieno paveikslėlio apačioje yra spalvos pavadinimas. Taip pat yra paruošti tie patys trys nespalvoti paveikslėliai (jie uždengti užsklanda) ir spalvų pavadinimai rėmeliuose. Įrankių juostoje pateikiama „Paint“ programa. green blue red

suvokimą, erdvės vaizdinius. Lavinti interaktyvios lentos naudojimo įgūdžius.	Darbo eiga: (1) Pristatau spalvas, rodydama spalvotus daiktus ar paveikslėlius <i>It is</i> . Paraginu Karoliną parodyti tą patį daiktą interaktyvioje lentoje. (2) Įvardiju kokią nors spalvą ir paprašau Karoliną parodyti lentoje šios spalvos daiktą savarankiškai. (3) Padarome pertraukėlę, per kurią duodu Karolinai tikrą daiktą – žalią lapą ir leidžiu jį liesti, su juo žaisti, nupiešti jį sąsiuvinyje. (4) Grįžtame prie interaktyvios lentos. Įvardiju spalvą, Karolina rodo atitinkamos spalvos daiktą ir pakartoja spalvos pavadinimą. (5) Nuleidus užsklandą lentoje atsiranda tie patys daiktai, tik nespaltoti. Karolina, naudodamasi „Paint“ programa, parenka atitinkamą spalvą ir „užlieja“ daiktą ir spalvą įvardija. Padedu jai atlikti šį veiksmą, jei reikia. (6) Padarome pertraukėlę, per kurią duodu Karolinai tikrą daiktą – raudoną obuolį. (7) Atidengiu visą interaktyvios lentos darbalaukį, Karolina gali matyti spalvų pavadinimus rėmeliuose. Padedu jai perskaityti spalvų pavadinimus ir parodyti tos spalvos daiktą. (8) Skaitmeniniu rašikliu Karolina nutempia spalvos pavadinimą prie daikto. Karoliną pagiriu po kiekvieno teisingai atlikto veiksmo, skatindama pasitikėjimą savo jėgomis.
---	--

Žodyno plėtojimo užduotys

<i>Užduotis</i>	<i>Mokytojo darbo ypatumai</i>
Surasti teisingus pavadinimus. Pakartoti įvairių profesijų pavadinimus, naudojant gramatinę struktūrą <i>I am a...</i> Lavinti interaktyvios lentos naudojimo(si) įgūdžius. Lavinti gebėjimą mokytis naudojant fizinės reakcijos (TPR) metodą. Lavinti kompiuterinio žodyno naudojimo įgūdžius.	Interaktyvioje lentoje pateikiu viename stulpelyje 4 paveikslėlius, vaizduojančius įvairių profesijų žmones, kitame – 5 profesijų pavadinimus (daugiau nei paveikslėlių). Taip pat interaktyvios lentos įrankių juostoje pateikiamas kompiuterinis žodynas. Instrukcijas formuluoju trumpai ir aiškiai. Pvz.: <i>Look at the whiteboard. Name the professions. Act the professions. Match the pictures and the words.</i> Prašydama atlikti užduotį, pasitelkiu į pagalbą gestus ir pavyzdį, parodydama, kaip tai atlikti. Kadangi Tomas taria neaiškiai, kiekvieną kartą aš pakartoju taisyklingai ir lėtai, ką jis pasakė. Tokiu būdu Tomas turi galimybę išgirsti tą patį žodį keletą kartų. Pradedant veiklą interaktyvioje lentoje pateikiu tik profesijų paveikslėlius, angliški profesijų pavadinimai yra uždengti užsklanda. <i>a doctor, a baker, a singer, a teacher, a gardener</i> Darbo eiga: (1) Paprašau Tomą angliškai pasakyti keletą profesijų pavadinimų ir jas suvaizdinti bei prisistatyti <i>I am a</i> (2) Nuleidžiu užsklandą ir šalia paveikslėlių pateikiu 5 profesijų pavadinimus. Jei Tomas kurių nors profesijų pavadinimų neprisiminė ir neišvardijo, dabar turi galimybę pasirinkti iš užrašytų profesijų sąrašo. (3) Paprašau Tomą parinkti profesijai pavadinimą ir (4) sužaisti žaidimą „Surask teisingus“: panaudojant skaitmeninį rašiklį „nunešti“ pavadinimą prie paveikslėlio. (5) Jei Tomas suklydo, nurodau galimybę pasinaudoti kompiuteriniu žodynu. Atlikus užduotį, paklausu, kuo norėtų tapti užaugęs ir pagiriu už pastangas.

Rašymo gebėjimų ugdymo užduotys

<i>Užduotis</i>	<i>Mokytojo darbo ypatumai</i>
Surink teisingą žodį ir užrašyk jį teisingai Tikslai: Pakartoti profesijų pavadinimus ir jų rašybą, naudojant struktūrą <i>This is a</i> Lavinti interaktyvios lentos naudojimo įgūdžius.	Rašyti Tomui nesiseka, jis gali daryti klaidų net perrašydamas žodžius. Rašymo užduotys interaktyvioje lentoje suteikia jam galimybę klysti ir čia pat ištaisyti savo klaidas. p t a r i n e <i>This is a</i> Interaktyvioje lentoje viename stulpelyje pateikiu 5 paveikslėlius, vaizduojančius įvairių profesijų žmones. Kiekvieno paveikslėlio apačioje yra tos profesijos pavadinimas, tačiau žodžio raidės sumaišytos. Po šiuo „sumaišytu“ pavadinimu palikta eilutė, kurioje Tomas galės užrašyti pavadinimą savo ranka. Po pirmuoju paveikslėliu pateikiamas pavyzdys. Kitame stulpelyje pateikiu teisingus profesijų pavadinimus, kurie pradžioje yra uždengti užsklanda. Darbo eiga: (1) Paprašau Tomą interaktyvioje lentoje skaitmeniniu rašikliu nutempti raides į reikiamą vietą ir taip parašyti žodį (prieš tai parodau, kaip tai atlikti). (2) Atitraukiu užsklandą ir jis pats gali patikrinti, ar teisingai sudėliojo raides ir parašė žodį. (3) Paprašau Tomą skaitmeniniu rašikliu laisvoje eilutėje parašyti profesijos pavadinimą, užbaigiant sakinį <i>This is a ...</i>. Rekomenduoju kiekvienai profesijai parinkti skirtingą spalvą įrankių juostoje, nes tai papildomai sutelkia dėmesį. Būtinai pasidžiaugiu kiekviena sėkmingai atlikta užduotimi ir pagiriu mokinį.

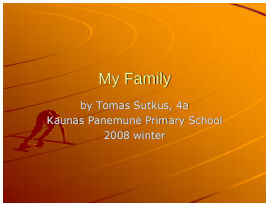
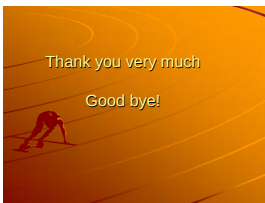
Kalbos vartosenos (gramatinių struktūrų) mokymo užduotys

<i>Užduotis</i>	<i>Mokytojo darbo ypatumai</i>
Apibūdink paveikslėlį, pabaik sakinius Tikslai: Pakartoti ir įtvirtinti <i>Present Continuous</i> laiko struktūrą. Lavinti interaktyvios lentos naudojimo įgūdžius.	Kadangi užduotys, kurios reikalauja rašymo ir gramatinių struktūrų panaudojimo Tomui nelabai sekasi, parenku jam individualią užduotį. <i>Present Continuous</i> laikui pakartoti ir įtvirtinti interaktyvioje lentoje pateikiu paveikslėlį, po paveikslėliu yra parašyti keli sakiniai <i>Present Continuous</i> laiko forma. Šios gramatinės struktūros ypatumai paryškinti įvairiomis spalvomis. The girl is sitting. The kids are playing. The boys _____ wear—_____ caps. The girl _____ wear—_____ a hat. Žemiau, po pavyzdžiu pateikti 3 neužbaigti sakiniai, aprašantys paveikslėlį.

	Mokiniai turi į sakinius įrašyti tam tikras gramatines formas pagal prasmę (<i>is/are</i> bei <i>-ing.</i>) Pvz.: <i>The boys ... wear... caps. The girl ... wear... a yellow hat.</i> Užduotis yra uždengta užsklanda. Darbo eiga: (1) Paprašau Tomą pažiūrėti į paveikslėlį ir perskaityti lentoje užrašytus sakinius. Paklausiu kodėl viename sakinyje vartojame formą <i>is</i>, o kitame – <i>are</i>. Kartu prisimename kaip sudaromas <i>Present Continuous</i> laikas. (2) Atidengiu užsklandą ir paprašau Tomą savarankiškai užpildyti sakinius ir tik po to (3) paryškinti spalvomis gramatinės struktūros ypatumus. (4) Paprašau perskaityti sakinius parodant aprašomą veiksmą paveikslėlyje. (5) Jei atsakymas neteisingas, leidžiu pasitaisyti, atkreipdama dėmesį į pavyzdinį paveikslėlį bei sakinius. (6) Pabaigoje paprašau Tomą įsivertinti savo pastangas – prie kiekvieno teisingai užbaigto sakinio nupiešti besišypsantį veiduką. Būtinai pasidžiaugiu kiekviena sėkmingai atlikta užduotimi jį pagirdama.
--	--

5.4. Daugialypė terpė

Daugialypė terpė (multiterpė, multimedija) – tai įvairių mišrių terpių junginys: teksto, garso, grafikos, muzikos, vaizdo, interneto. Ugdymo procese daugialypė terpė gali būti naudojama ne tik tvarkyti ar pateikti surinktą informaciją, bet ir skatinti mokinių kūrybiškumą, savarankiškumą, aktyvumą. Pateikiamas integruotos ankstyvojo užsienio kalbos mokymo užduoties pavyzdys, kai naudojama daugialypė terpė.

<i>Užduotis, tikslai</i>	<i>Mokytojo darbo ypatumai</i>
Pristatyk klasės draugams savo šeimos narių profesijas. Tikslai: Apibendrinti išmoktą medžiagą ir susieti ją su realiu gyvenimu. Įtvirtinti gramatinę struktūrą: <i>She is a...; He is a...</i> Lavinti pateikčių pristatymo bei daugialypės terpės naudojimo įgūdžius.	Pabaigus pamokų ciklą apie profesijas ir siekiant išlaikyti Tomo susidomėjimą šia tema, skiriama jam individuali užduotis: parengti ir pristatyti pateiktą temą „Mano šeimos narių profesijos“. Kadangi Tomui sunku įsiminti ir atkartoti taisyklingas gramatines struktūras, šis darbas skiriamas įtvirtinti gramatinę struktūrą <i>She is a...; He is a...</i> bei prisiminti profesijų pavadinimus. Darbo eiga: (1) Pademonstruoju kompiuteryje ir pristatau bendrus pateikčių rengimo bei daugialypės terpės naudojimo(si) principus. Kartu pabandome sukurti pirmąją ir paskutiniąją skaidrę bei panagrinėjame Interneto naudojimo galimybes. (2) Tomas, naudodamasis Internetu ir savo šeimos nuotraukomis, savarankiškai parenka paveikslėlius apie savo šeimos narių profesijas, paruošdamas dar kelias skaidres. (3) Padedu Tomui užrašyti profesijas naudojant <i>She is a...; He is a...</i> (4) Kartu peržvelgiame jo darbą ir, naudodamiesi kompiuteriniu žodynu, ištaisome klaidas. (5) Paprašau Tomą pasiruošti ir pristatyti savo darbą klasės draugams.

6. NAUDINGOS NUORODOS

	<i>Svetainės adresas</i>	<i>Svetainės apibūdinimas</i>
1.	www.sppc.lt	Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro svetainėje rasite dokumentus, reglamentuojančius specialiųjų poreikių mokinių ugdymą, taip pat įvairios informacijos apie specialiųjų pedagogų teikiamą pagalbą bei specialiąsias ugdymo priemones.
2.	www.smm.lt/ugdymas/aukm/index.htm	Švietimo ir mokslo ministerijos svetainės skyrelyje, skirtame ankstyvajam užsienio kalbų mokymui, rasite aktualios informacijos ankstyvojo užsienio kalbų mokymo klausimais bei ŠMM užsakymu atliktų tyrimų ataskaitas.
3.	www.pprc.lt/aukm	Pedagogų profesinės raidos centro (PPRC) svetainės skyrelyje, skirtame ankstyvajam užsienio kalbų mokymui (AUKM), rasite metodinės medžiagos, straipsnių bei informacijos apie pedagogų kvalifikacijos tobulinimo bei persikvalifikavimo programas.
4.	www.pprc.lt/aukm/nuorodos/asp	PPRC svetainės AUKM skyrelyje pateikiama daug internetinių svetainių adresų, kur užsienio (anglų, prancūzų, vokiečių) kalbų mokytojai ras ankstyvajam užsienio kalbų mokymui skirtos medžiagos (internetinių užduočių bei spausdinamos padalomosios medžiagos).
5.	http://inovacijos.pedagogika.lt	Švietimo plėtotos centro svetainės skyrelis, skirtas inovatyviems projektams. Tarp jų – “Pradinių klasių ir specialiojo ugdymo pedagogų kompetencijų taikyti IKT ir inovatyvius mokymo(si) metodus tobulinimas”.
6.	www.sac.smm.lt	Švietimo aprūpinimo centro svetainėje rasite informacijos apie Lietuvoje galimas įsigyti mokymo priemones, taip pat leidinio

		“Švietimo naujienos” archyvą.
7.	www.ipc.lt	Informacinių technologijų centro svetainėje rasite informacijos apie Lietuvos mokykloms rekomenduojamas mokomąsias kompiuterines programas, kurias galima išbandyti, naudotis nemokamai ar įsigyti už mokinio krepšelio lėšas.
8.	www.teachers.tv/video	Svetainės skaitantiems anglų kalba. Jose pateikiama mokyklų ir mokytojų patirtis dirbant su specialiųjų poreikių mokiniais, aptariami šių mokinių ugdymo proceso ypatumai, teikiamos rekomendacijos.
9.	www.senteacher.org	
10	www.do2learn.com	
11	http://www.coe.int/T/DG4/Linguistic/Source/Framework_EN.pdf	“Bendrieji kalbų metmenys Europoje“. Galima rasti Europos Tarybos apibrėžtus kalbų mokėjimo lygių aprašus anglų ir prancūzų kalbomis.
12	http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_FR.pdf	

7. ŠALTINIAI

1. Ališauskas A. (2002). Vaikų raidos ypatingumą ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas. Šiauliai.
2. Ambrukaitis J, Ališauskas A. (2003). Specialiojo ugdymo pagrindai. Šiauliai.
3. Galkienė A. (2005). Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje. Šiauliai.
4. Girdzijauskienė R. ir kt. (2007). Inovatyvių mokymo metodų ir IKT taikymas. Metodinė priemonė pradinį klasių mokytojams. Vilnius.
5. Hallahan D. P., Kauffman J. M. (2003). Ypatingieji mokiniai. Vilnius.
6. Kalbų mokymo politikos aprašas. (2006). ŠAC, Vilnius.
7. Kišonienė R., Dudzinskienė R. (2007). Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, ugdymo turinio individualizavimas. Vilnius.
8. Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas. www.sppc.lt
9. Pradinio ugdymo bendroji programa. Užsienio kalba. Ankstyvasis ugdymas (projektas). www.pedagogika.lt
10. Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas. Metodinės rekomendacijos. (2004) ŠAC, Vilnius.
11. Pedagoginės sistemos tobulinimas. (2007). Vilnius.
12. Rekomendacijos mokykloms dėl specialiųjų mokymo priemonių pasirinkimo. Švietimo naujienos. (2007). Nr.18(253): 7–9 www.sppc.lt
13. Rekomenduojamų įsigyti specialiųjų mokymo priemonių 2005 m. sąrašas. www.smm.lt/ugdymas/specialusis/index.htm
14. Tomėnienė L. ir kt. (2006). Metodinės rekomendacijos bendrojo lavinimo mokyklų pedagogams, ugdantiems specialiųjų poreikių moksleivius. Šiauliai.
15. Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metams nuostatos. www.smm.lt

